

BENDE ATTILA

egyetemi adjunktus, PhD
Soproni Egyetem Erdőmérnöki Kar
Vadgazdálkodási és Vadbiológiai Intézet
Email: bende.attila@uni-sopron.hu
ORCID azonosító: 0009-0006-3959-5891

BARTHA DÉNES

egyetemi tanár, DSc
Soproni Egyetem Erdőmérnöki Kar
Környezet- és Természetvédelmi Intézet
Email: bartha.denes@uni-sopron.hu
ORCID azonosító: 0000-0001-7106-7614

NAGY-AJTAI FEKETE LAJOS M. KIR. MINISZTERI TANÁCSOS, ERDŐAKADÉMIAI TANÁR, A M. KIR. BÁNYÁSZATI ÉS ERDÉSZETI AKADÉMIA IGAZGATÓJA 1837–1916

Fekete Lajos magyar királyi miniszteri erdőtanácsos, erdőakadémiai tanár az erdészeti felsőoktatás meghatározó alakja, aki a magyar tannyelvű oktatás, a magyar erdészeti szaknyelv megteremtésében elévülhetetlen eredményeket ért el. A selmecbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Akadémián 1872–1891 között a Növénytan–Erdőtenyésztési tanszéket, 1891-től nyugdíjazásáig pedig az Erdőrendezési tanszéket vezette. Fontos szerepet játszott az akadémiai kampusz, az új oktatási épületek felépítésének szervezésében és a botanikus kertek fejlesztésében, berendezésében, továbbá az általa oktatott tárgykörökhöz (állattan, rovartan, növénytan, klíma- és talajtan) tartozó gyűjtemények összeállításában és fejlesztésében. A magyar erdészeti kísérletek az 1897/98-as évben indulhattak meg intézményes formában, s ez szintén Fekete Lajos nevéhez kötődik, ahogy a középfokú erdészeti képzés létrehozásának gondolata is. Ugyan már 1894-ben meghaladta a nyugdíjazás lehetséges korhatárát, de fáradhatatlan munkabírása továbbra is az akadémia kötelékében tartotta. Az akadémiai tanári kar bizalmát élvezve az 1892/93. tanévben igazgatói, majd az 1897/98., 1898/1899. és 1899/1900. tanévekben igazgatói tisztet töltött be és ő volt az erdészeti szak vezetője is. 69 esztendő korában, 1906. október 1-jével, saját kérelmére – élete végére meggyengült látása miatt – nyugállományba helyezték, s ezzel az erdészeti akadémia legelső tanári karának utolsó szolgálatban lévő oktatója vált meg a katedrától. Ebből az alkalomból – szolgálatának elismerésül – a miniszteri tanácsos címet is megkapta. Munkásságáért 1910-ben, hat évvel halála előtt érte a legnagyobb elismerés, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjainak sorába fogadta. Nincs az erdészeti tudományoknak egyetlen olyan ága sem, amelyben tevékenysége ne hagyott volna maradandó nyomot. E rendkívül termékeny, szerteágazó és minden területen kimagasló teljesítményt produkáló életpálya ellenére az utókor meglehetősen mostohán bánt és bánik ma is Fekete Lajossal, akinek munkássága, emberi magatartása valamennyiünk előtt példaként állhat.

Kulcsszavak: Selmecbánya, oktatástörténet, Fekete Lajos, erdőmérnök, erdőakadémiai tanár, miniszteri tanácsos, akadémiai igazgató

Lajos Fekete, Hungarian Royal Minister Counsellor, Forestry Academy professor is a leading figure in higher forestry education, who achieved indefeasible results in creating Hungarian language education and the Hungarian forestry language. Between 1872 and 1891, he headed the Department of Phytology and Silviculture at the Royal Hungarian Academy of Mining and Forestry in Selmecbánya, and from 1891 until his retirement he headed the Department of Forest Management. He played an important role in the organisation of the Academy campus, the construction of new educational buildings and the development and furnishing of the botanical gardens, as well as in the compilation and development of collections related to the subjects he taught (zoology, entomology, botany, climatology and soil science). Hungarian experiments in forestry began to take institutional form in 1897/98, and Lajos Fekete was responsible for this, as well as for the idea of establishing forestry education on a secondary level. Although he had already exceeded the possible age of retirement in 1894, his tireless work ethic kept him in the Academy. He enjoyed the confidence of the Academy's teaching staff and served as vice-principal in the academic year 1892/93, then as director in the academic years 1897/98, 1898/1899 and 1899/1900, and was also head of the forestry department. At the age of 69, on 1 October 1906, he was retired at his own request, because of his failing eyesight towards the end of his life. Thus, the last serving teacher of the first faculty of the Forestry Academy left the academy chair. On this occasion, he was awarded the title of Minister Counsellor in recognition of his services. In 1910, six years before his death, he received the highest recognition for his work, being accepted as a corresponding member of the Hungarian Academy of Sciences. There is no branch of forestry science in which his work has not left a lasting mark. Despite this extremely productive and diversified career, which produced outstanding achievements in all fields, posterity has treated and still treats Lajos Fekete, whose work and human behaviour can stand as an example to us all, rather cruel.

Keywords: Selmecbánya, education history, Lajos Fekete, forest engineer, Forestry Academy professor, Royal Minister Counsellor, Academy Director

„[...] Fekete Lajos életének és munkálkodásának eredményei az idők folyamán nemhogy elhomályosultak vagy feledésbe borultak volna, hanem ellenkezőleg, az idők múlása folyamán még inkább nyertek jelentőségükben, és az ő szellemi nagysága csak emelkedett, aminek bizonyossága az ő tudományos munkásságának forrásul használt termékei és az erdészeti akadémiának erőssége és virágzása. Az ő önzetlen nemzeti érzésekkel telt és tudományosan megalapozott munkálkodása ma még inkább példaként szolgálhat, mint életében.”²

Mágócsy-Dietz Sándor,³ a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, Fekete Lajos egykori tanársegéde,⁴ 1937. március 22.

Családi háttér, a tordai időszak

Fekete Lajos 1837. június 18-án született Tordán Nagy-ajtai Fekete Lajos és Székely Terézia hétgyermekes családjába utolsó előtti gyermekként. Apja első – Kőszegi Juliannával kötött – házasságából három gyermek született. Édesapja 21 éves korában megjárta a napóleoni háborút, ahol hadifogságba esett, amiről a Rómában, 1800. szeptember 14-én kelt levelében részletesen beszámolt.

Nagy-ajtai Fekete Lajos portréja¹

¹ Skultétiné Fekete Ágnes hagyatékából. Soproni Egyetem Központi Könyvtár és Levéltár (a továbbiakban SOE KKL)

² MÁGÓCSY-DIETZ Sándor, *Fekete Lajos emlékezete* (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1937), 24.

³ Mágócsy-Dietz Sándor (Ungvár, 1855– Budapest, 1945): botanikus, egyetemi tanár, az MTA tagja. 1876 és 1879 között Budapesten természetrajzot és kémiát tanult, majd 1879-ben a selmecbányai Erdészeti Akadémián lett tanársegéd Fekete Lajosnál. 1880-ban doktori oklevelet szerzett, majd 1886–87-ben külföldi tanulmányutat tett Svájcban és Németországban (Tübingenben). Egy évtized középiskolai tanári munka után 1889-ben egyetemi magántanár lett növénybiológiából és mikológiából. 1895-ben újabb külföldi utazásra indul Francia- és Olaszországba, ahol a szőlő betegségeit tanulmányozta. 1897-ben lett a Budapesti Egyetem, valamint a Középiskolai Tanárképző tanára, majd 1901-ben a növénytan tanára és az egyetemi botanikus kert igazgatója. A tanszék kettéválasztása után, 1914-től az általános növénytan tanára volt egészen nyugalomba vonulásáig, 1928-ig. Tudományos működésének területe a növényfejlődés és élettan, valamint az erdészeti növénytan volt. Főbb munkái az *Erdészeti növénytan* (I–II., FEKETE Lajossal és REJTŐ Adolffal, Budapest, 1891–1896), a *Kétszikű fás növények beldiaphragmája* (Budapest, 1899), az *Erdészeti növénytan* (FEHÉR Dániellel, Budapest, 1929–31). KENYERES Ágnes (főszerk.), *Magyar életrajzi lexikon II. kötet (L–Z)* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1982), 118–119. Vö. CSÁKY Károly, *Híres selmecbányai tanárok* (Dunaszerdahely: Liliium Aurum kiadó, 2003), 110–111.

⁴ „Változások az erdészeti szolgálat körében. A m. kir. pénzügyminiszter a selmeczi m. kir. bányászati és erdészeti akadémiára az erdőtenyésztés-, növény- és állattani tanszékhez Dietz Sándor végzett egyetemi bölcsészettudományi hallgatót tanársegéddé [kinevezte].” *Erdészeti Lapok* 18, 9. sz. (1879): 635.

Apja orvosi-sebészi tanulmányait Kolozsvárott kezdte, majd a Cs. és K. Lembergi Tudományos Líceumban⁵ végezte, oklevelét 1808. június 3-án vehette kézhez. Tordára, mint kamarai orvos érkezett, a király 1839-ben írta alá „*homagium*”-át,⁶ a '40-es években ingremiatusi⁷ jogot vett, amellyel fia Lajos és Ferencz⁸ özvegye éltek.⁹ Tordai orvosi működéséről érdemes megemlíteni, hogy a himlő elleni oltást már bevezetése előtt eredményesen használta, mellyel több gyermek életét mentette meg.¹⁰

Anyai ágról a Székely család régi tordai nemesi család, amely azon Székely Jánostól származik, akinek 1607. április 21-én adott nemeslevelet Rákóczi Zsigmond fejedelem. Jánosnak két fia született, Márton és János. E két fiútól eredeztethető az ó-tordai Székely család, aminek tagjai – a nemességet bizonyító iratok szerint – jegyzői, tanácsosi, hadnagyi és papi hivatalt viseltek. Székely Elek, Fekete Lajos nagybátyja a város elismert ügyvédje,¹¹ míg anyja első unokabátyja, Székely Sándor unitárius püspök volt, tehát a Székely család tagjai Torda polgári rétegének meghatározó személyei voltak.¹²

Fekete Lajos Tordán töltött iskolás éveiről sajnos nagyon kevés információ áll rendelkezésünkre, azt azonban tudjuk, hogy tanulmányait a régi múlttal rendelkező tordai unitárius elemi iskolában és algimnáziumban végezte, méghozzá kitűnő eredménnyel.

TESTIMONIUM SCHOLASTICUM ABSOLUTORIUM.				
Nomen. Prædicatum, vel locus Originis.	Ætas. Religio.	Classis Morum.	Classis Progressus in Studiis	
Ludovicus Fekete de Torda	Unitaria	Prima	<p>p. 308⁸ & 309⁸ <i>Scientia prima; & religioe, Mathematicæ, Logicæ, Linguae Latine, Græcæ, Hungaricæ, Germanicæ.</i></p> <p>p. 376⁸ <i>Scientia mathematicæ & religioe, algebra, Mathematicæ hanculæ, & Geometriæ.</i></p> <p>p. 383⁸ <i>Physica, Mathematicæ hanculæ, Mathematicæ, Linguae Latine, Græcæ, Hungaricæ, Germanicæ.</i></p> <p>p. 389⁸ <i>Physica, Mathematicæ hanculæ, Linguae Latine, Græcæ, Hungaricæ, Germanicæ.</i></p> <p>p. 395⁸ <i>Mathematicæ hanculæ, Mathematicæ, Philosophicæ, Ethicæ, Linguae Græcæ, Latine, Germanicæ.</i></p> <p>p. 402⁸ <i>Physica, Mathematicæ hanculæ, Philosophicæ, Linguae Latine, Græcæ, Hungaricæ, Germanicæ.</i></p>	
Datum Claudiopolis, æque propriæ manu Subscriptione Sigilloque usuale munitum. Anno 1856. Mense aug. Die 20.				
			 Ioannes Kriza Substitutus Director Gymnasii Unitariariorum Claudiopolitani.	

Fekete Lajos algimnáziumi bizonyítványa (SOE KKL)

A tordai időszakot megidéző személyes dokumentumok közül mindössze egy családi levél maradt fenn, amelyet Fekete Lajos legidősebb nővére, Fekete Teréz vetett papírra, visszaemlékezve az 1848-as forradalom és szabadságharc vészterhes időszakára, a Fekete család lakhelyének ideiglenes kényszerű elhagyására.

⁵ Ekkor még nem volt egyetemi rangja a lemergi intézménynek, de orvoscépzés folyt a líceumban.

⁶ Torda-Vármegye Főispáni Hivatala, Közigazgatási szolgálat. Szám: 17.198. Közig.-1935. november 5. Ciuleanu s.k. főispán. hivatalos igazolása (SKULTÉTINÉ FEKETE Ágnes hagyatékából SOE KKL) (*Homagium* = ellenszolgáltatás, javadalmazás.)

⁷ Ingremiatuș = örökös, keblezett, megyebeli jog.

⁸ Ifj. Nagy-ajtai Fekete Lajos és bátyja, Nagy-ajtai Fekete Ferenc (Született: Torda, 1829[?]) özvegye Végh Mária.

⁹ KÖVENDI WERESS Sándor, *Torda őscsaládai* (Kolozsvár: Közművelődés Irodalmi és Műnyomdai Részvénytársaság, 1891), 143.

¹⁰ Fekete Enikő kéziratos levelében 1812-ben kelt tordai oltási igazolványra hivatkozik.

¹¹ MÁJAI István, „Aranyos-Rákosi Székely Elek életrajza.” *Keresztény Magvető* 9, 1 sz. (1874): 45–62.

¹² KÖVENDI WERESS, *Torda őscsaládai*..., 120.

Az erdélyi történelem talán legvitatottabb fejezete ez az időszak, ami az 1848 márciusában kezdődő forradalomból végül véres, pusztító polgárháborúvá fajult. 1848. április 30-án összehívták a balázsfalvi népgyűlést, amiről az erdélyi események krónikása, a tordai születésű dr. Kővári László a következőképpen emlékezik: „Az oláhok egyelőre a robotot kezdték megtagadni, mert azt terjesztették közöttük, hogy a császár már hét esztendeje felszabadította őket, csak az urak nem akarják kibírdetni. Egyes erőszakoskodások történtek. [...] A nép ingereltetett, tanultabbjai nem akartak a törvényhozástól várni, s oda csigázgatott a dolog, hogy a földesúri kérdésből nemzetiségi kérdés lett.”¹³

Az unió kimondását követően Tordán is megszervezték a nemzetőrséget. Tulajdonképpen Tordán nem volt sorozás, inkább toborzás, mivel a város hadköteles fiai önként vonultak be a magyar zászlók alá, egy részük – Fekete Lajos bátyjához, Ferenczhez hasonlóan – Kossuth-huszárnak, míg mások a 12. honvédszászlóalj kötelékébe.

E katonai erőnek nemcsak a havasok felől fenyegető oláhok ellen kellett megvédeni a várost, hiszen Axente Sever Hegyalja elpusztítását követően egy nagy oláh tábornok vezetett a várostól délre Keresztesmező irányába és „Torda feldúlása benne volt a General-Commando programjában. [...] Torda város ekként harczképes fiait mind a csataterekre küldé, ottthon csak az aggok, gyermekek és asszonyok maradtak s ennek dacára Torda városa egészen szabadságharcunk végéig magyar uralom alatt volt, harczképes fiai ott voltak a honvédek soraiban s osztották az önvédelmi harc szenvedéseiben és dicsőségében, osztották veszteségében, mert azon pár ezer tordainak, kik zászlóink alá sorakoztak, több mint fele hősi halálával áldozott a szabadság ügyének.”¹⁴

Fekete Teréz levele a fenti események után mintegy ötven esztendővel, 1900 körül született, azonban személyes hangon szól a Fekete családról, a nagyívű történelmi esemény nyomán kibomló tordai közhangulatról, így hozva hozzánk is közelebb a múlt homályába vesző történelmi eseményeket. Mivel a szabadságharc „lelkésítő szózata, az egész nemzetet, minden rétegében átjárva, egyszerre fegyvert ragadott, aki csak munkabíró ember volt, még azok is, akik nem voltak azon időben már ifjak, mint honvédek, mind a magyar lobogók köré sereglettek”, így Fekete Lajos legidősebb testvére – az ekkor 19 éves joghallgató – Fekete Ferencz is bevonult katonának. „[...] mikor irt édes anyámnak, hogy menjenbe Kolozsvárra, mert ő beállott Kossuth huszárnak, áldott emlékü jó anyánk mindjárt szekeret fogadott, és másnap bement Kolozsvárra, milyen örömet elváltaltuk mindegyikünk, a háziteendők végzését, amíg édes anyánk megjárta Kolozsvári utját [...], te Lajos lelkem még alig voltál 10 éves [...]” Édesanyjuk hazatérve „különösen sokat mesélt Ferenczről, hogy szorgoskodik a durvaposztó Kossuth huszár ruhában, vakarja a lovát, viszi neki a szénát, zabot. Egy furcsaságot beszélt el Ferencz édesanyánknak, melyel minket is megnevetett [...] Szerdabehy Kálmán, ki akkor már jeles fiatal erő volt a színészi pályán, beállt Kossuth huszárnak, a nagybuzgóság megvolt benne is, de félt megkefélni a lovát. Azt találta ki, hogy reáköttötte a kezét egy hosszú rudra, és kívülről alva az istálló ajtaján egy áriát énekelve, kefélt a lovát, persze ezzel jól megnevetette az ifjakat [...]”

Ferencz egyik többedmagával tett jóhangulatban telő látogatását követően „verik a lármadobot, nagyrajvan az utcán, kimegyünk a kapuba, látjuk, hogy a honvédség gyülekezik, televan a Kisköves utca¹⁵ és megtudjuk, hogy nagy zavar van mindenfelé. Azt mondja édes anyám nekem ugylátszik nagy bajvan, menjek el az Aranyosra, és siettessem a ruhanemű kiszulykolását, segítsek a szolgálónak a számárszekerre felrakni a rubát, és mentől hamarabb legyek itthon. Kerítsd haza Lajcsit is, kit elengedtem feredni az aranyosra, azonnal elindultam, a hosszú uton az aranyoshídfelé menetben, minden kapu előtt megszölitottak senki sem tudta mitevő legyen, az a hír, hogy Vincz és környéke utban van Torda felé, mindenkit aggodalommal töltöttel [...] azt kérdezték, beakarunk menni Kolozsvárra, még aztsem tudtuk kapnánk e szekeret, ha kiakarnánk mozdulni Tordáról. Mire tuljutottam az aranyoson, jobratérve a hídtól megláttam a Serfűző kertmellett az aranyos folyón a mint nyugodtan uszkáltál lelkem jó Lajosom, egészen megdöbbsentem elgondolkodva, hogy ottan nagyon mély a víz, mert a kert felső szegletének kerítésén tull ömlik az aranyosba a színdi patak mely szárazidőben vékonyan szivárog [...] de mikor megárad a hol az aranyosba szakad a mint sokszor hallottam ott veszedelmes örvény van. Isten őrizzen oda

¹³ KŐVÁRI László: *Erdély története 1848–49-ben* (Pest: Emich Gusztáv, 1861), 21.

¹⁴ ORBÁN Balázs, *Torda város és környéke* (Budapest: Európa Könyvkiadó, 1986), 539

¹⁵ Kisköves-utca, később Kazinczi-utca (vö. KÖVENDI WERESS, *Torda őcsaládai...*, 120.), amely a „Piacz-tér” felső feléből ágazott ki a városház mellett, amely a „Piacz-tér a Hid-utczával” kötötte össze. Itt volt az unitárius papi és az iskola-igazgatói lak is. vö. ORBÁN, *Torda város és környéke...*, 539.

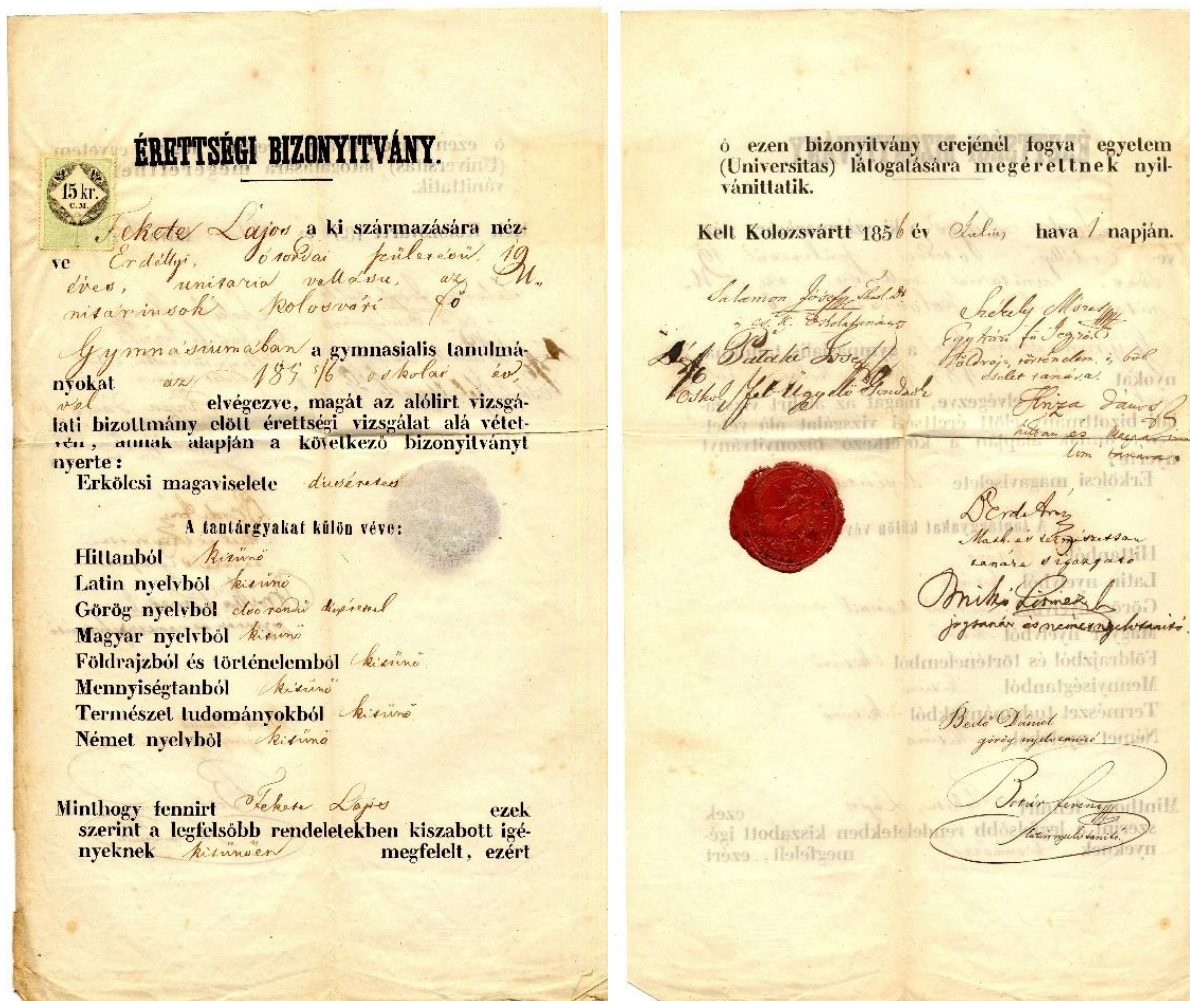
nekerüljön senki mert elsodorja, alig vártam kiszolgáltatnak, de nem mertem eléállani vele, miért kell sietnünk nehogy zavarba hozzalak, és netudj kiúszni a mélyvizből, na de te engedelmes gyermek lévén azonnal a parton teremtel elbeszéltem neked, hogy sietnünk kell, mert már látszottis a soknép az országúton, úgy hogy mire befogta a szolgáló a szamarat, és felraktuk a ruhát, te és én taszítottuk a szekeret, de bár hogy igyekeztünk alig tudtuk a hidon átgázolni a roppant nagy népcsődiület közepette, jött Vinczről az egész lakosság felpoggyászolva. [...]” Végül az esti tanácskozást követően a Fekete család is elindult Kolozsvár felé maga után hagyva tordai otthonukat. Néhány hetet töltöttek Kolozsváron, majd visszatértek Tordára és igyekeztek a rendes mederben folytatni életüket, de a kemény télen „*a folyamatos katonajárás nagyterbeket rott mindenkire.*” 1849 nyarán az a hír járta Tordán, hogy jönnek a „*muszkák*”, akiket nyomban az oláhok csapatai követnek, így a család ismét elhagyta tordai otthonát. A hír igaz volt, hiszen a császári csapatok kivonulása után augusztusban Tordára is eljutottak az orosz csapatok:¹⁶ „*[...] megijedtünk, édes anyámmal felhurcztuk az ágyneműknek színét javát a házujjára, és ott a boltozatra, melyfelett jó erős padozat volt. Behelyeztük sok szép len, és kender vászon szőtteményekkel, téli felsőinkkel együtt, volt egy Vaszi nevű oláh cselédünk, ki elvállalta, hogy ügyel a házra, de a mint mondták ő megijed volna egy póftól, és elment a háztól, a mire mi visszamentünk Tordára Vaszi meghalt volt kolerában. A háztól minden elhordva, a mint a szomszédság elbeszélte a beszállásolt muszka katonákhoz sok csöcselék asszony népség került, a házujján elrejtett holmikat megtalálták, elosztogatták [...] Volt egy sárgaréx mozsarunk F.L. és Sz. T. betűkkel azt te oly ügyesen elhelyezted a pinczében az ászok lába mögé, hogy éppen azon helyt találtuk meg [...] Bizony sokat kellett igyekezni és nélkülözni míg akkori veszteségünköt valamennyiben pótolgattuk.*”

Középfokú tanulmányok, a kolozsvári évek

Fekete Lajos a tordai elemi iskolát követően a kolozsvári unitárius gimnáziumban folytatta tanulmányait, ahol 1856. július 1-jén dr. theol. Salamon József császári és királyi oskolatanácsos, Dézsi Pataki József osk. felügyelő gondnok, Székely Mózes egyházi főjegyző, történelem, földrajz és bölcelet tanár, Kriza János¹⁷ hittan és magyar irodalom tanár, Bezda Áron matematika és természettan tanár, igazgató, Mikó Lőrincz jogtanár és német nyelvtanító, Bedő Dániel görög nyelvtanító és Botár Ferencz latinnyelv tanító előtt kitűnő eredménnyel tette le érettségi vizsgáját. A kolozsvári diákélet, az ott kötött barátságok fontosságának hiteles emlékkörzője egy fogadalomról szóló 1857. október 31-én kelt levél, miszerint 1868. május hó első napján, reggel 10.00 órakor tíz év után újra találkoznak a kolozsvári unitárius főtanoda 14-es számú szobájában. E levél fontos dokumentum, hiszen a főgimnázium dokumentumai mára elvesztek vagy lappanganak valahol, így csak e levélből ismerhetjük Fekete Lajos osztálytársainak névsorát: „*Arkosi Sándor, Székely Miklós, †Bencze József, Molnár Sándor, Fekete Pál, Fekete Lajos, Máté Áron, Fejér Lajos, Kóvári Mihály, †Székely [...], Tarcsafalvi Pál, Ajtani Gábor, Rédíger, [...], Gálffy Sándor, Rafai Károly, †Szilágyi Ferencz, Simán Domonkos, Jeley Gyula.*”

¹⁶ ORBÁN, *Torda város és környéke...*, 539.

¹⁷ Kriza János (Nagyajta, 1811 – Kolozsvár, 1875) néprajzkutató, költő, műfordító, erdélyi magyar unitárius püspök, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Nagyajtán látta meg a napvilágot, ahonnan atyai ágon a FEKETE család is származik. 1837-ben lett a kolozsvári unitárius egyház lelkésze, majd 1861-től püspöke. Sokat tett a magyar nyelv ápolásáért, a székely népköltészet alkotásainak megóvásáért. Irodalmi zsebkönyvet adott ki Remény címmel (1839), népköltészeti gyűjtése nyomán 1863-ban jelent meg a Vadrózsák című munkája. A Keresztény Magvető c. folyóirat alapítója, 1861 és '62 között egyik szerkesztője. KENYERES Ágnes (főszerk.), *Magyar életrajzi lexikon I. kötet (A–K)* (Budapest: Akadémiai Kiadó 1967), 1019. Vö. ORTUTAY Gyula (főszerk.), *Magyar néprajzi lexikon III. (K–Né)*, (Budapest: Akadémiai Kiadó 1980), 334–335.

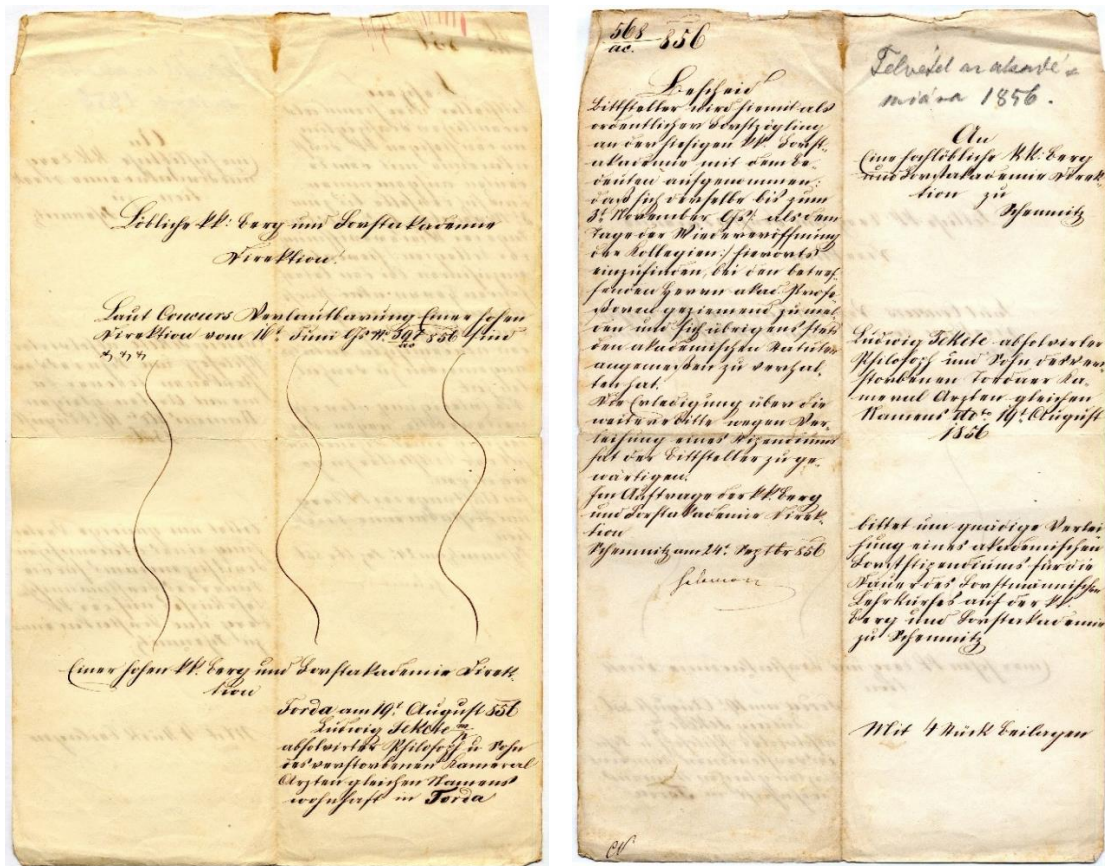

Fekete Lajos érettségi bizonyítványa (SOE KKL)

Felsőfokú tanulmányok, diákévek Selmecbányán

A természet szeretete, titkainak kifürkészése már Kolozsváron felébredt Fekete Lajosban, amiért is Koncz Imre kolozsmonostori kincstári főerdész tanácsát követve a szülővárosától meglehetősen távol eső alsómagyarországi bányavárosba, Selmecbányára ment, hogy az akadémián erdészeti tudományokat hallgasson. Stúdiumait az 1856/57. tanévben kezdte meg.¹⁸

¹⁸ Fekete Lajos felvételi értesítője. 1856. évi. 568/ac. szám. 1856.VIII.19. SOE KKL, 409 fond.

Fekete Lajos akadémiai felvételi értesítője (SOE KKL)

„Löblicher kk. Berg und Forstakademie Direktion!

Laut Concurs Verlautbarung einer hohen Direktion vom 16. Juni l.J.

Einer hohen kk. Berg und Forstakademie Direktion

Torda, am 19. August 1856, Ludwig Fekete absolvierter Philosoph und Sohn des verstorbenen Kammeral Arztes gleichen Namens, wohnhaft in Torda.

Ludwig Fekete bittet um gnädige Verteilung eines akademischen Forststipendiums für die Dauer des Forstmännischen Lehrkurses auf der kk. Berg und Forstakademie zu Schemnitz. Mit 4 Stück Beilagen.

Bescheid

Bittsteller wird hiermit als ordentlicher Forstzögling an der hiesigen k.k. Forstakademie mit dem bedeuten aufgenommen, dass sich derselbe bis zum 3ten November laufendes Jahres, (also dem Tage der Wiedereröffnung der Kollegium) hierorts einzufinden, bei den betreffenden Herrn akad. Profesoren geziemend zu melden und sich übrig aus stets den akademischen Statuten angemessen zu verhalten hat.

Die Erledigung über die weiteren Bitte wegen Verleihung eines Stipendiums hat der Bittsteller zu gewärtigen.

Im Auftrage der kk. Berg und Forstakademie Direktion.

Schemnitz, am 24. September 1856.”¹⁹

¹⁹ Tekintetes K.K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatóság!

A folyó évi jún. 16-án megjelent pályázati hirdetmény tárgyában.

Torda, 1856. augusztus 19., Fekete Lajos végzett filozófus és az elhunyt azonos nevű kamarai orvos, tordai lakos fia.

Fekete Lajos akadémiai erdészeti ösztöndíj megadása iránt folyamodik abból a célból, hogy Selmecen az Akadémián erdészeti tanulmányokat folytathasson. 4 db. melléklet.

Határozat

A kérelmezőt rendes erdészhallgatóként a helyi Erdészeti Akadémiára felvesszük, azzal, hogy nevezett folyó év november 3-ig (tehát a szemeszter megkezdéséig) itt megjelenjen, a professzoroknál tisztelettel lejelentkezzen, és az itt

Évfolyamában a fiatalabb hallgatók sorába tartozott, hiszen az ekkor iratkozottak átlag életkora 21 év volt, de akadt hallgatótársaik sorában 32 esztendőes elsőéves is. Évfolyamtársai – a kiegyezés előtti viszonyoknak megfelelően – a monarchia távoleső területeiről, így Bánátból, Erdélyből, Szlavóniából és Magyarországról érkeztek az akadémiára, de voltak közöttük Morvaországból, Ausztriából, Csehországból és Krajnából származók is.

Az 1856/57. évben az akadémiára iratkozott mérnökhallgatók – azaz Fekete Lajos évfolyamtársainak – névsora a következő: Frecher Károly (Krajna), Girtler Lajos, Kermopotich Nándor, Mattusch (Mátyus) József (Csehország), Mayer Sándor, Schmid Károly (Csehország), Wind Árvád, Lueger Mátyás (Ausztria), Baráthy József, Copony Mihály, Danielis Ede, Gyura László, Jandaurek József (Csehország), Niki Ottó, Spindler (Sugár) Károly, Stefanszky Béni, Urban Miklós, Zeüinger Sigfried, Zippe Tivadar (Csehország), Kunetz József (Csehország) és Horváth Lajos.²⁰

Kiemelkedő tanulmányi előmenetele miatt Fekete Lajos ösztöndíjat is nyert, s hogy jövedelmét kiegészítse, akadémistaként a Selmezbányai Evangélikus Líceumban fél évig mennyiségtant tanított a III., IV. és V. osztályokban, amire vonatkozóan ismerjük a részére kiadott – osztályonként összeállított – tanmenetet, valamint diákjai névsorát is.²¹

Kimagasló szorgalmát tükrözi, hogy bár erdőakadémista volt, de az intézmény bányászati szakán ásványtant is hallgatott, hogy jobban elmélyítse szaktudását, melyből szintén kitűnően vizsgázott.²² Fekete erdészeti tanulmányait 1859-ben a Császári és Királyi Bányászati és Erdészeti Akadémián kitűnő eredménnyel abszolválta, dacára annak, hogy ekkor még az oktatás nyelve a német volt. Nemcsak németül tudott, de beszélt – ugyan nem tökéletesen – az oláh nyelvet, továbbá tanult görögül és latinul is.

szokásos akadémiai előírásoknak megfelelően viselkedjek. Az ösztöndíjjal kapcsolatos további kérelem elintézése a kérelmező dolga.

Az Akadémia Igazgatóságának megbízásából.

Selmezbánya, 1856. szeptember 24.) A szöveget fordította Krisch Imre és dr. Krisch András.

²⁰ VADAS Jenő, *A Selmezbányai M. Kir. Erdőakadémia Története és Ismertetője* (Budapest: Pátria Irodalmi Részvénytársaság Könyvnyomdája, 1896), 335.

²¹ Fekete Lajos licista tanítványainak névsora az 1857/58-as évekből. SOE KKL, 409-es fond.

²² M. Kir. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága 1869. évi 339. szám. 1869.VII.26. SOE KKL, 409 fond.

N° 594 1859
acad

Absolutorium

Lajos Fekete Ludwig von Diabuschitz von Ober-
Lajos hat die Forst Collegien an der k. k. Land- und forst-
verwaltung zu Buda als Privatintendant und öffentlicher Zwi-
schenwächter der Verwaltung von 18⁵⁶, 18⁵⁷ und 18⁵⁸ ab-
solvirt, und in Solva das mit ihm sogenannte ungarische
öffentliche Forstwesen verstaatlicht, als

aus der Mathematik	Ausgangspunkt
" " Physik u. Mechanik	Ausgangspunkt
" " Chemie	Ausgangspunkt
" " allg. Naturgesch. Gebirgs u. Bodenkunde	Ausgangspunkt
" " Civilbaukunde	Exter
" " darstellenden Geometrie	Ausgangspunkt
" " dem Geschäftsstyl u. der Handelsordnung	Exter
" " der Rechnungskunde	Exter mit Übung
" " Forstnaturkunde	Exter mit Übung
" " forstlichen Pflanzlehre	Exter mit Übung
" " Forstverwaltungslehre	Ausgangspunkt
" " dem Forstvermögen	Exter mit Übung
" " der Forstschutz u. Forstpolizeilehre	Exter mit Übung
In Solva seine Leistungen im Forstwesen und zwar	
in Pflanzzeichnungslehre	Exter
" " geometr. u. Perspektivzeichnen	Exter
" " Bauzeichnen	Exter
" " Maschinenzeichnen	Exter
In dem unklippen Kanonenbau im Forstwesen	Exter mit Übung
im Fließen	Exter mit Übung
In Sitten	Exter mit Übung

Hon. der k. k. Land- und forstverwaltung in Wien
Buda den 17. April 1859.

L. Fekete v. Diabuschitz

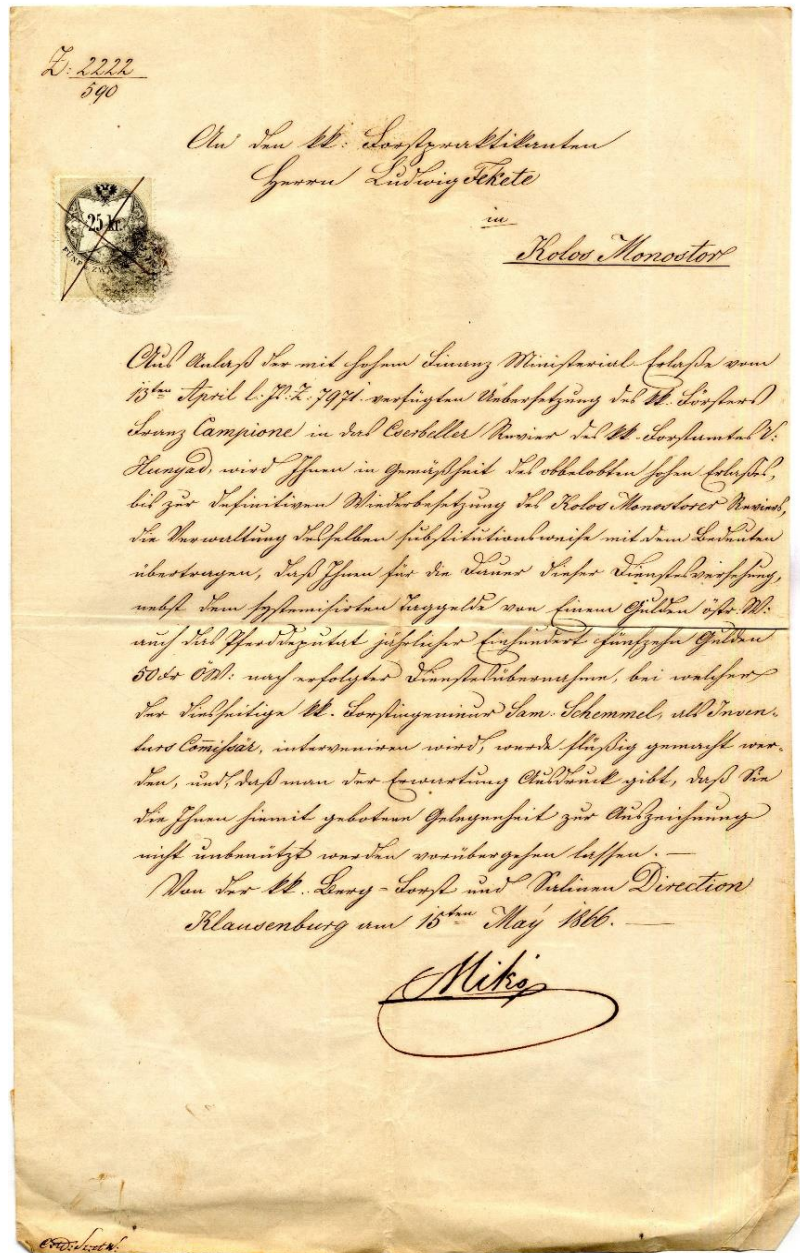
Josef Felauer
at. d. Land.

Fekete Lajos abszolutoriuma (SOE KKL)

Gyakornoki évek, majd a tanári működés évtizedei

Az akadémia elvégzése után Fekete Lajost a kolozsvári kincstári jószágigazgatóság kerületében a Kolozsvári cs. k. Bánya- Erdő és Söügyi Igazgatóság 1859. évi november 19-én kelt 6607/1996 sz. rendeletével erdészjelöltnek nevezte ki, s mint ilyen a kolozsmonostori alapítványi erdők „berendezési munkálataiban” vett részt. Az 1860. december 8-án kelt 6386/1952 sz. rendelet folytán az abrudfalvi uradalom erdőségeinek kezelését átvette és a következő évben az ottani főerdész halálát követően a „külső kezelet” mellett az adminisztrációs feladatokat is ő végezte. Mindezt 52 kr. napi javadalmazás és 115 frt. 50 kr. évi lótartási illeték ellenében tette. Közben 1862-ben Kolozsváron letette az erdészeti államvizgát és még ebben az évben a 4783/1325 számú igazgatósági rendeletnek megfelelően a zalathnai uradalomhoz tartozó vulkóji erdőgondnokság kezelésével bízták meg, mint helyettes erdészt. Fekete Lajos munkába állásának időszakában indul az Erdészeti Lapok című folyóirat, ami meghatározó periodikája lesz a magyarországi erdész szakmának. E lap előfizetője 1863-tól, a lap indításának kezdetétől, és itt is értesülhetünk arról, hogy 1864. január 6-án az abrudfalvi erdőgondnoksághoz helyezték át²³ – 80 kr. napidíj mellett –, ahol erdész jelöltként tevékenykedett, ugyanitt 1865. január 13-án a 218/51. számú rendeletnek megfelelően kinevezték gyakornokká, január 25-én pedig gyakornoki esküt tett. Még 1865. május másodikán áthelyezték a kolozsmonostori erdőgondnoksághoz, ahol 1866. június 6-tól, mint erdészhelyettes működött.²⁴

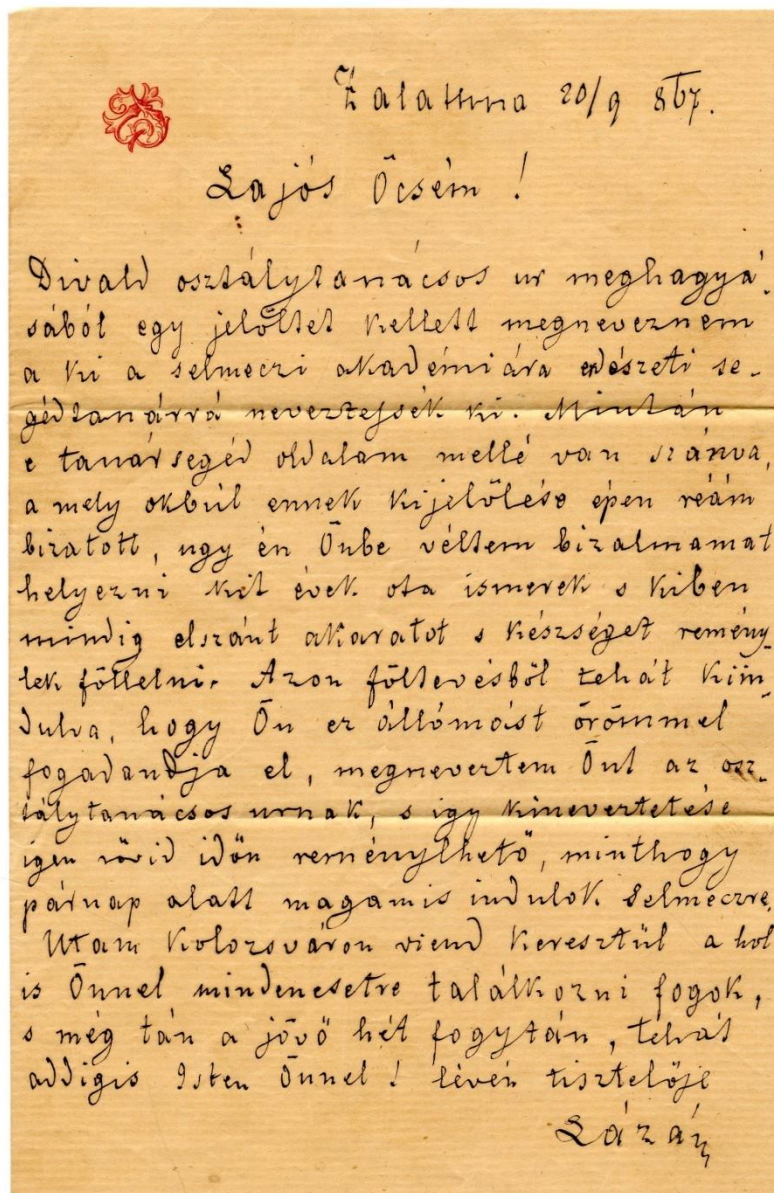

Az 1866. május 15-én kelt kolozsmonostori gondnokság teendőiről szóló megbízás (SOE KKL)

²³ Erdészeti Lapok 2, 12. sz. (1863), Uo. 3. évf. 3. sz. (1864).

²⁴ Kolozsmonostori Erdőgondnokság 2222/590. sz. SOE KKL, 409.

Élete akkor vett jelentős fordulatot, amikor 1867-ben a magyarnyelvű erdészeti oktatás egyik úttörője, Lázár Jakab²⁵ a selmeci akadémián megüresedett segédtanári állásra Divald Adolf osztálytanácsosnál épp őt javasolta, amiről a következő kéziratos levél tanúskodik.²⁶

Zalathna 20/9 867.
Lajos Öcsém!

Divald osztálytanácsos ur meghagyása-
sából egy jelöltet kellett megneveznem
a ki a selmeci akadémiára erdészeti se-
gédtanárrá nevezetse ki. Minthát
a tanárság oldalam mellé van szánva,
a mely okból ennek kijelölése épen reám biza-
tolt, úgy én Önbe véltem bizalmamat
helyezni kit évek óta ismerem s kibem
mindig elszánt akaratot s készséget remény-
tek föllelni. Azon föltevésből tehát ki-
indulva, hogy Ön ez állomást örömmel
fogadandja el, megneveztem Önt az osz-
tálytanácsos urnak, s így kineveztetése
igen rövid időn reménylhető, minthogy
párnap alatt magam is indulok Szelmecze.
Utam Kolozsváron viszem keresztül a hol
is Önnel mindenesetre találkozni fogok,
s még tán a jövő hét fogytán, tehát
addigis Isten Önnel! Lévéni tisztelője
Lázár

„Zalathna 20/9 '867.

Lajos Öcsém!

Divald osztálytanácsos ur meghagyásából egy jelöltet kellett megneveznem a ki a selmeci akadémiára erdészeti segédtanárrá nevezetsek ki. Miután a tanárság oldalam mellé van szánva, a mely okból ennek kijelölése épen reám bízott, úgy én Önbe véltem bizalmamat helyezni kit évek óta ismerem s kibem mindig elszánt akaratot s készséget reményelek föllelni. Azon föltevésből tehát kiindulva, hogy Ön ez állomást örömmel fogadandja el, megneveztem Önt az osztálytanácsos urnak, s így kineveztetése igen rövid időn reménylhető, minthogy párnap alatt magam is indulok Szelmecze. Utam Kolozsváron viszem keresztül, a hol is Önnel mindenesetre találkozni fogok, s még tán a jövő hét fogytán, tehát addigis Isten Önnel! Lévéni tisztelője Lázár”

Az 1867. szeptember 20-án kelt személyes hangvételű levele a segédtanári megbízás felkínálásáról (SOE KKL)

²⁵ CSÁKY Károly, *Híres selmebányai tanárok...*, 104–105.

²⁶ Vö. ALBERT Levente (szerk.), *Az erdészeti felsőoktatás 200 éve, Emlékkönyv Selmebánya 1808 – Sopron 2008, I. kötet* (Sopron: Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, 2008), 36.

Fekete Lajos akadémiai szolgálatát 1867. október 11-én kezdte meg, mint erdőgyakornok és helyettes segédtanár, mely munkáért 1 frt napidíjat és 50 kr napidíj-pótlékot kapott.²⁷ Valójában azonban segédtanárként azonban tanári teendőket látott el.

Ekkor ő adta elő az általános és erdészeti növénytant, a nemzetgazdaság- és pénzügytant, az erdőértékszámítást, az általános állattant, az erdészeti rovtant, valamint az erdészeti talaj- és éghajlantt.

Oktatási feladatai mellett már oktatói pályája elején aktív közéleti tevékenységet folytatott. Az Országos Erdészeti Egyesület 1868-tól rendes tagjának ismerte el²⁸, valamint a Tordán megtartott unitárius zsinati főtanács ülésén a főtanács megválasztotta egyházi tanácsnoknak, tehát a tordai unitárius egyházzal való szoros kapcsolata szülővárosából való távozását követően sem szakadt meg.²⁹

1868. március 21-én kísérletet tett, hogy elhagyja az akadémia kötelékét: a „*Nagyméltóságú Magy. Kir. Pénzügy-Ministerium*”-hoz címzett levelében a Péczkai, Lippai és a Temesvári Jóságigazgatóságnál megürelt I. vagy II. osztályú erdészi állások egyikéért folyamodott, azonban pályázatát nem támogatták. Vélhetően a jobb javadalmazás reményében szeretett volna inkább a gyakorlatban elhelyezkedni.

1869. augusztus 4-én ismét megpályázott egy megüresedett álláshelyet, ezúttal a „*nagyméltóságú Földművelés- Ipar és Kereskedelem-ügyi m. kir. Ministerium*”-nál, amiben a folyó év július 5-én (12 379 sz.) meghirdetett erdészeti tanári állásra³⁰ jelentkezett, amelyet a Kolozsmonostoron felállítandó Országos Gazdasági Tanintézethez írtak ki. A tárgyak, amelyek oktatására az állást meghirdették a „*botanica, erdészet, közületvitényezések, vízhasznosítás és ezzel kapcsolatban rétművelés és haltenyésztés*”. Annak ellenére, hogy erdőakadémiai abszolutóriummal, államvizsgabizonyítvánnyal, továbbá az erdészeti szaknál töltött 8 évnyi gyakorlattal – amiből 3 év és 5 hónapot a kolozsmonostori alapítványi erdőgondnokságnál töltött el –, továbbá két év selmeci akadémiaán töltött oktatói gyakorlattal rendelkezett, a minisztérium folyamodványát elutasította.³¹

A „*m kir. Pénzügyministerium*” 1869. október 20-án kelt levelében (33 150 sz.)³² tájékoztatta Fekete Lajost ideiglenes erdészi kinevezéséről, továbbá javadalmazásáról, ami 600 frt. évi fizetés és 30 frt. havi általány, illetve 12 hasáb öl tűzifa illetmény és az éves fizetés 15 százalékának megfelelő szálláspénz, azzal a megkötéssel, hogy „*további intézkedésig tanári szolgálattétel végett az erdő akadémiánál hagyassék.*” Hivatalos eskütételére 1869. november 22-én került sor.³³ Mindemellett az akadémiai lajstromok vezetésével is megbízták, titkári teendőiért 100 frt. javadalmazásban részesült.³⁴ A Beszterczei m. k. Pénzügyi Igazgatóság 1869. december 5-én kelt értesítése szerint a tiszti díj javadalmazás az ideiglenes kinevezések után nem jár, vagyis csak akkor lenne jogosult a díjazásra, ha „*végleges állapotban kinevezése bekövetkezne.*”³⁵ Az így elért honoráriuma már lehetővé tette, hogy az ekkor 33 éves Fekete Lajos családot alapíthasson, s 1870. május havában megnősült.³⁶

²⁷ M. Kir. bányászati és erdészeti academia - igazgatósága, 1867. évi 497/ac. szám. 1867.XI.30. SOE KKL, 409 fond.

²⁸ Okirat Országos Erdészeti Egyesület tagságról. Budapest, 1868. V.21. SOE KKL, 409 fond.

²⁹ Az Unitáriusok Zsinati Főtanácsának levele 30-868 sz. Kolozsvár, 1868.X.16. SOE KKL, 409 fond.

³⁰ Fekete Lajos m. kir. erdész gyakornok és h. segédtanár folyamodványa erdészeti tanári állásért a 12 379 sz. alatt meghirdetett pályázatra. 1869.VIII.04. SOE KKL, 409 fond.

³¹ Földművelés Ipar Kereskedelmi Minister 15 150 sz. 1869.XI.14. SOE KKL, 409 fond.

³² M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1869. évi 659/ac. szám. 1869.XI.11. SOE KKL, 409 fond.

³³ Uo.

³⁴ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1869. évi 596/ac. szám. 1869.VIII.20. SOE KKL, 409 fond.

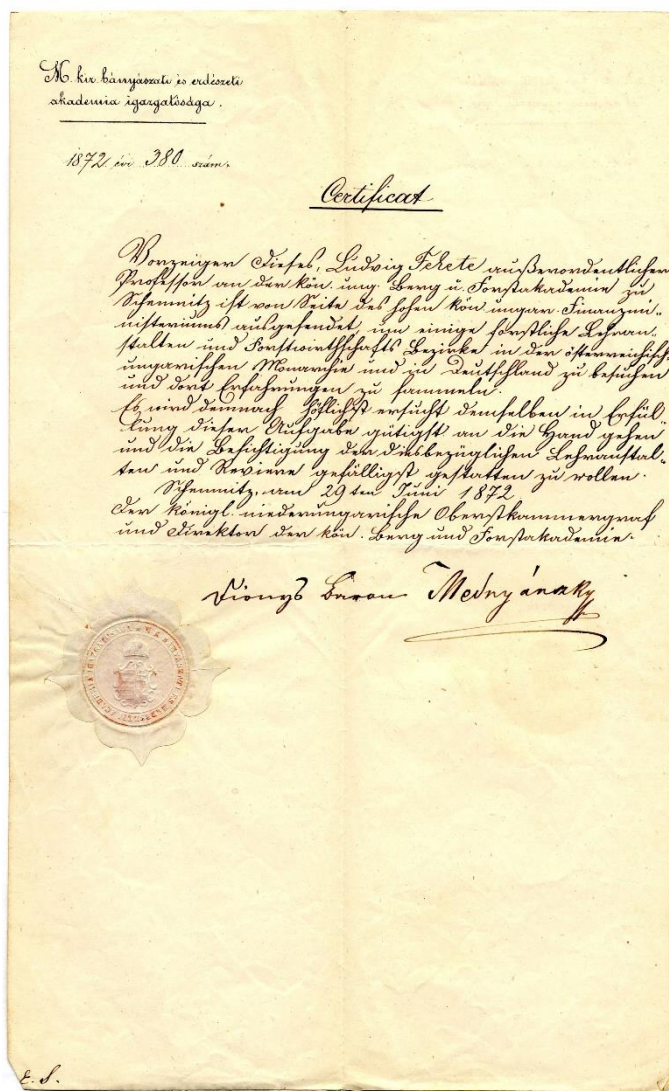
³⁵ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1869. évi 714/ac. szám. 1869.XII.05. SOE KKL, 409 fond.

³⁶ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1870. évi 200/ac. szám. 1870.V.09. SOE KKL, 409 fond.

1871. májusában évi 1.000 frt éves fizetéssel VIII. rangosztályba sorozott rendkívüli tanár lett,^{37,38} s lajstromvezető tisztét 1872. június hó 20-án keltezett felmentéséig megtartotta, majd Fitze József segéd-tanárnak adta át.³⁹ Erről azért kellett lemondania, mert a Pénzügyminisztériumnál április 4-én beadott folyamodványát folyó hó 8-án (27 842 sz.) elfogadták, így július és augusztus hónapokban „a tanár úr félévi előadásainak befejezése, s az illő vizsgák megtartása után” külföldi tanulmányúton vett részt.

Ezen utazása alatt meglátogatta a mariabrunni, tharandti, neustadt-eberswaldi, müncheni, hohenheimi és aschaffenburgi erdészeti tanintézeteket, továbbá az erdészeti kísérleti állomásokat és az útjukba eső jelesebb erdőgazdaságokat is tanulmányozta. Az utazást a Pénzügyminisztérium 732 frt. 49 kr. összeggel támogatta, amiről „a m. k. főbányagróf és akad. igazgató távollétében” Farbaky István levélben tájékoztatta Fekete Lajost.⁴⁰ Ezen felül – kiküldetési rendeletének értelmében – a beutazott külföldi országok erdészetének szervezeti és adminisztratív ügyeire is kiterjesztette figyelmét és hazatérése után mind-ezekről a Pénzügyminiszternek részletes jelentést adott.⁴¹

1871. október 10-től Soltz Gyula⁴² erdész, ideiglenes akadémiai tanártól a Főbányagrófi Hivatal utasításának megfelelően átvette az általa oktatott tárgykörökhöz (úgy mint állattan, rovarstan, klíma- és talajtan) tartozó gyűjtemények, minták, eszközök és rajzok feletti felelős felügyeletet.⁴³ Fekete 1872. október 9-én kelt – Tordán írt – levelében kérte az akadémia igazgatóságánál hat heti szabadságolását, mert a mellékelt „orvosi bizonyítvány” szerint „hagymással”⁴⁴ ágyba kényszerült.

Kiküldetés külföldi tanulmányútra (SOE KKL)

³⁷ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1871. évi 256/ac. szám. 1871.VI.10. SOE KKL, 409 fond.

³⁸ Erdészeti Lapok 10, 7. sz. (1871): 316.

³⁹ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1872. évi 404/ac. szám. 1872.VI.20. SOE KKL, 409 fond.

⁴⁰ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 138/ac. szám. 1873.III.05. SOE KKL, 409 fond.

⁴¹ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1872. évi 380/ac. szám. 1872.VI.19. SOE KKL, 409 fond.

⁴² SOLTZ GYULA (Igló, 1837 – Budapest, 1913): 1858 és 1861 között végezte tanulmányait a selmecbányai akadémia erdészeti osztályán. 1871-től az akadémia tanára, aki erdőbecslést, erdőrendezést, erdőérték-számítást, statisztikát és erdőtörténetet adott elő 1893-ig. Részt vett a magyar nyelvű erdészeti szakoktatás megszervezésében, ezt követően Máramaroszigeten erdőigazgatói kinevezést kapott, majd pedig 1895-ben a kincstári erdőbirtokok ügyosztályának élére került. Az 1897-es évben országos főerdőmesteri kinevezést kapott. 1904-ben vonult nyugalomba. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon* II., 639. vö. VADAS, *A Selmecbányai M. Kir. Erdőakadémia* ..., 335.

⁴³ M. Kir. alsó-magyarországi főbányagróf, 1871. évi 134/ac. szám. 1871.VIII.10. SOE KKL, 409 fond.

⁴⁴ Hagymász, hagymász-beteg = lázbetegség (*Magyar Nyelv* 4, 192).

Fekete Lajos, mint rendkívüli akadémiai tanár 1872. november 22-én beadta jelentkezését a „Nagytekintetű m. kir. Bánya- Erdő- és Sóiügyi Igazgatóság” által meghirdetett⁴⁵ máramarosszigeti erdész titkári állásra. Tapasztalatai és nyelvismerete ellenére pályázati folyamodványát elutasították.⁴⁶

Jelentős elfoglaltsága ellenére 1872-ben megjelent első, önállóan írt nagyobb műve, az »Erdőértékszámítástan«, amelynek kiadására az akadémia igazgatósága 400 frt. segélyt engedélyezett folyósítani⁴⁷, illetve ekkor jelent meg az Illés Nándorral⁴⁸ társszerzőségben írt, pályadíjnyertes »A közerdész« c. munkája is. Magánlevelezéséből tudjuk, hogy Bedő Albert⁴⁹ javaslatára kereste meg a Pénzügyminisztériumot, mivel „egy főerdészi állás közelebből valószínűen betöltendő lesz” és ha nem is egyszerre, de az Országos Erdészeti Egyesület titkári feladatköre is megüresedik. Mindezt Bedő azon szívbéli reményben írta, hogy Fekete Lajos anyagi helyzete rendeződik. „*Válaszolj tehát nekem rögtön, hogy azon esetre ha mindkettőt megkapod van-e kedved Budára jönni vagy nincs. Ha a mellett vagy hogy ide jöjj, akkor küldj nekem egy pénzügyminisztériumhoz intézett és munkabizonyítvány nélkül való rövid kérelmet, melyet illő időben itt használhatunk. [...] E dolgot soha senkinek tudni nem szabad!*”⁵⁰

A fentieknek megfelelően Fekete 1873. augusztus 28-án levélben kereste meg a Pénzügyminisztériumot, melyben jelmezte, azon esetre, hogy ha erdészeti szolgálatát a központban „a nagyméltóságu ministerium valamelyik erdészeti ügyosztályban igénybe venni jónak látná” készséggel fogadna első osztályú főerdészi állást.⁵¹

1873 áprilisában a Pénzügyminisztérium értesítette, hogy „a tanár úrnak rendelkezési állapotba való jutása óta egy évi kedvezményi időt azon hozzá adással engedélyezni méltóztatott, hogy tanár úr amennyiben az állami erdészetenél tovább is alkalmazást kívánna, akiért pályázatok alapján hivatásának megfelelő erdőtisztai állásért folyamodjék.” Egyúttal értesítik arról is, hogy az akadémia igazgatóságát felhatalmazták a tanár urat „megfelelő tényleges pályázatra alkalmazni.”⁵² Bedő Albert már 1873. március 6-án kelt levelében tájékoztatta Fekete Lajost a fentiekről.

„Rendkívüli állapotba vételed közelebb ment ki az osztályból ez alkalomból is illetőleg Wagner irt levele folytán tudatni akarom veled, hogy abban esetben ha folyamodsz a megürült tanári állásért kérelmedben add elő fájdalmaidat is illetőleg azt a mit nyerni kívánsz. Ez az ügynek nem árthat és talán sikerülhetni fog valamit kieszközölni, noha erre a mostani viszonyok közt reményünknek igen gyenge szála van. Kérelmedben például elmondhatnád, hogy te annak idején a hivatalból való átvételnek engedted, hogy később [...] más állást kapni nem folyamodtál s hogy így az ügyek hozott szolgálatért a jutalom helyett azon kedvezőtlen helyzetet kaptad mely rendelkezés állapotba juttatott s mely most újra éppen arra kényszerít hogy folyamodj s hogy rendes évi honoráriumod 79 frt terv ergo e részben tisztában vagyunk. Hát az ígért cikket az Erd. Lap számára mikor küldöd meg? Kérném ezt lehető

⁴⁵ A *Hivatalos Értesítő* 1873. évi 264. számában 7317. sz. alatt közölt pályahirdetés. SOE KKL, 409 fond.

⁴⁶ M. K. Bányai igazgatóság Máramarosszigeten. 3468/1088. sz. 1973.III.18.

⁴⁷ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1872. évi 977/ac. szám. 1872.XII.26. SOE KKL, 409 fond.

⁴⁸ IllésNándor (Királyfia, 1836 – Palánka, 1907): erdőmérnök, a magyar erdészeti szakirodalom egyik úttörője. Tanulmányait a selmecbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Akadémián végezte, 1860-ban kapott oklevelet. A Coburg hercegi erdőbirtokon szolgált, majd 1868-ban visszakerült az akadémiára, ahol, mint segédtanár, majd, pedig mint rendes akadémiai tanár tanított egészen 1872-ig. Ezt követően a Nyírségben Károlyi György birtokán vállalt erdőmesteri állást, utána 1878-ban az Esterházy hercegi hitbizományban erdőfelügyelő lett, de alig egy év elteltével állami szolgálatba került, 1881-től pedig a Földművelésügyi Minisztérium erdőfelügyelői osztályát vezette nyugdíjazásáig, 1891-ig. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon I. kötet (A–K)*..., 771. Vö. VADAS, *A Selmecbányai M. Kir. Erdőakadémia ...*, 354–355.

⁴⁹ Kálnoki Bedő Albert (Sepsikőröspatak, 1839 – Budapest, 1918): erdőmérnök, a Magyar Tudományos Akadémia tagja (1880). Jogi tanulmányait követően a marosvásárhelyi táblánál dolgozott, majd 1860-ban beiratkozott a selmecbányai akadémia erdészeti szakára, ahol 1864-ben végzett. Ettől az évtől az Erdészeti Lapok munkatársa, később szerkesztője is. Az 1866-ban alapított Országos Erdészeti Egyesület (OEE) titkára, majd első alelnöke volt. Divald Adolffal és WagnerKárollyal együtt készítette elő az 1879. évi erdőtörvényt. 1881-ben tanácsos, 1885-ben államtitkár lett. 1896-ban nyugdíjba vonult. Emlékeztetere az OEE 1957-ben „Bedő Albert emlékérem” néven évenként kiosztásra kerülő kitüntetést alapított. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon I.*, 156.

⁵⁰ Bedő Albert kéziratosa levele Fekete Lajosnak. Kelt.: 1873.[?] SOE KKL, 409 fond.

⁵¹ Fekete Lajos levele a „Nagyméltóságu m. kir. Pénzügy-Ministerium” részére. 1873.VIII.28. SOE KKL, 409 fond.

⁵² M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 181/ac. szám. 1873.IV.07. SOE KKL, 409 fond.

legközelebbre mert hanem egy hosszabbat kell megkezdenem a mi hátra vetne azért tehát legkésőbb egy hét alatt itt legyen! Egyelőre semmi.

Kedves nőd kezét csókolom téged pedig őszintén üdvözölve maradok barátod:

Bedő Albert, Budán, márczius hó 6^{án} 1873.”⁵³

Fekete Lajost 1873 májusában, az akadémia újjászervezése során ismét kinevezték rendkívüli tanárnak, de most már évi 1.200 ft. fizetéssel, 180 ft. évi szálláspénzzel és 20 bécsi öl tűzifa illetményel.⁵⁴ Ezzel az előrelépéssel Fekete Lajos új munkakört is kapott, az Illés Nándor távozásával előadó nélkül maradt tárgyak gondozását bízták rá, így ettől az időponttól kezdve előadta az általános növénytant, a növényélet- és növényboncztant, állat- és rovartant, erdőtenyésztést, talaj- és klímatant, az erdővédelemtant, valamint az erdészeti, vadászati és úrbéri törvények című tantárgyakat. Mivel a tárgyak új felosztása eltér attól, ami szerint a „*tanórárend összeállítatott*”, ezért a minisztérium kérésének megfelelően elkészítette a tanórárendben szükséges változtatásokat és előadásai vázát úgy, hogy „*a többi tanárok előadásai meg ne zavartassanak.*”⁵⁵ Mindezek mellett a botanikus kertek gondozása,⁵⁶ valamint a kisiblyei akadémiai pagony erdőművelési és kísérleti ügyeinek intézése is rá hárult. Az új munkaterület jelentős energiabefektetést kívánt tőle, mert az új tárgyainak anyagát ki kellett dolgozni, s a növénykertek, valamint kísérleti területek erősen lekötötték idejét. De a hozzáfűzött reményeknek és bizalomnak teljes mértékben meg tudott felelni ez idáig elért tudásával és fáradhatatlan munkabíráásával, s azzal a soha el nem múló lelkesedéssel, mellyel az erdészet szolgálatában állott. Egy 1873. június 14-én kelt levélben tájékoztatták Fekete Lajost, hogy az állami költségvetésből 3 000 forintnyi összeg került elkülönítésre a selmeci akadémia tanárainak továbbképzési célú kiküldetésével kapcsolatos költségeinek fedezésére. „*Ezen czél elérése fentcímzett rendelet értelmében tanár úr tan évi teendőinek befejeztével Bécsbe kiküldetik*” Sóltz és Nikl tanár urakkal. E kiküldetés költségeire Fekete Lajos 200 ft. támogatást vehetett fel.⁵⁷

Az 1874. évi tanulmányútja során a költségek meghaladták a Pénzügyminisztérium által utalványozott 350 ft. támogatást, így a többletköltségek térítésének kérvényével folyamodott a minisztériumhoz. Kérvényét elutasították „*figyelemmel az állam jelen pénzügyi helyzetére. [...] Öntől csak oly hosszú utnak megtétele követeltetett, melynek költségét az utalványozott 350 ft-nyi utalványról fedezhette volna.*” Ugyanakkor a minisztérium dicséretben részesítette lelkiismeretes munkájáért. „*Tekintetbe véve azonban, hogy a tanár úr a fatenyésztési adattár gyűjtésében nagy szorgalommal járt el és megbízatásának kitűnő módon felel meg, felhatalmazta a Nagyméltóságú m. k. Pénzügyminisztérium a m. k. bányász és erdész akadémia igazgatóságát, hogy Önnek ez alkalommal is tanúsított közhasznú szolgálatáért a Nagyméltóságú m. k. Pénzügyminisztérium elismerését fejezze ki.*”⁵⁸ E levélre Fekete Lajos a következő megjegyzést írta: „*Az 1874. tanulmányi utam pótköltségei nem adatnak meg, hanem a dicséret igen. 1875.*”

⁵³ Bedő Albert kéziratos levele Fekete Lajosnak. Kelt. Buda, 1873.III.6. SOE KKL, 409 fond.

⁵⁴ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 421/ac. szám. 1873.V.30. SOE KKL, 409 fond.

⁵⁵ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 201/ac. szám. 1873.III.12. SOE KKL, 409 fond.

⁵⁶ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 201/ac. szám. 1873.III.12. SOE KKL, 409 fond.

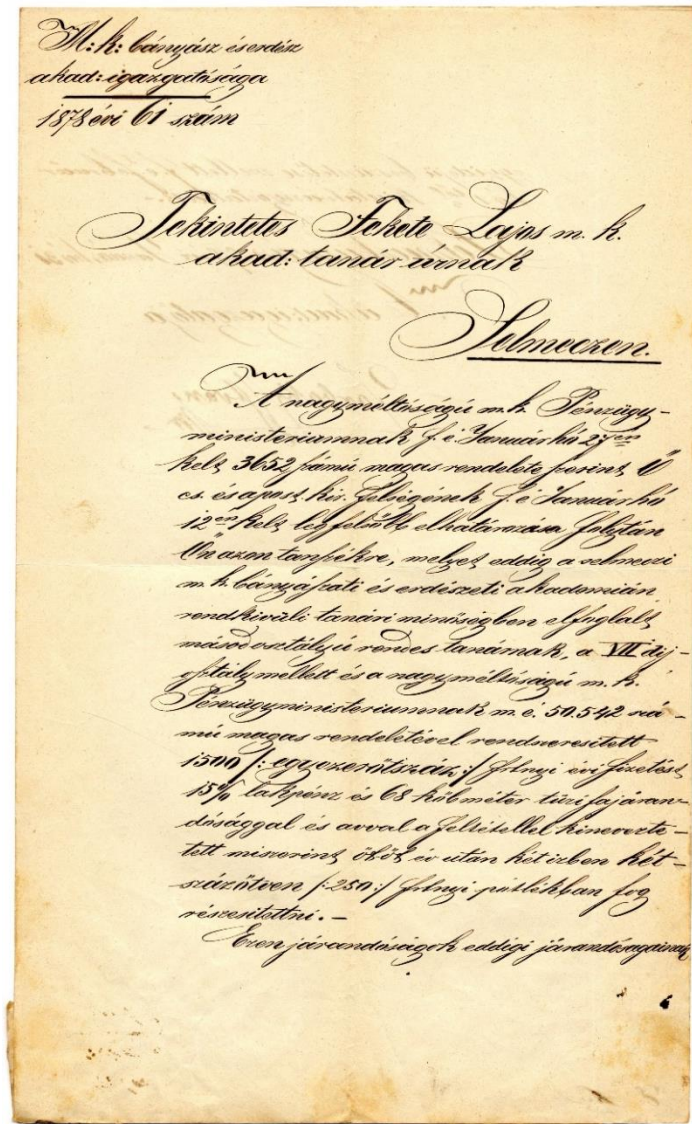
⁵⁷ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1873. évi 5/ac. szám. 1873.VI.14. SOE KKL, 409 fond.

⁵⁸ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1875. évi 65/ac. szám. 1875.IV.03. SOE KKL, 409 fond.

1875-ben az Erdélyi Gazdasági Egylet Igazgató Választmányának – a bírálatok egybehangzó véleménye alapján hozott – döntése alapján a Fekete Lajos által az »Egy fa nem erdő« című pályamunkája a Mezőség befásítására kiírt pályázatra beérkezett verseny munkák közül első díjat nyert, munkáját 50 arannyal jutalmazták.⁵⁹ E mértékadó szakírói tevékenység már ekkor széles körben is ismertté tette a nevét. Ugyanebben az évben a Természettudományi Társulathoz nagy gonddal összeállított részletes tervet nyújtott be az erdélyi erdőtenyésztési viszonyok tudományos tanulmányozására, de ebbéli elképzelése csak később, Bedő Albert közbenjárása folytán valósulhatott meg.

Az 1874/75. évi tanévre a Pénzügyminisztérium jóváhagyásával megválasztott fegyelmi bizottsági tagságáról értesítette Fekete Lajost.⁶⁰

1877-ben többek között részt vett abban a Wagner Károly⁶¹ elnöklete alatt működő bizottságban, amely az erdőőri szakképzés ügyét karolta fel. Fekete Lajos volt az, aki az erdőőri szakiskolák létesítésének eszméjét fölvetette, s ennek eredményeképpen jöttek létre a kétéves képzési idejű intézmények Liptóújvárott, Királyhalmán (ma Ásotthalom), Temesvár–Vadászerdőn és Görgényszentimrén. Érdekes tény, hogy ennek ellenére egyetlen erdészeti szakiskolát sem neveztek el róla mind a mai napig.

Fekete Lajos rendkívüli II. osztályú tanári kinevezéséről szóló levél (SOE KL)

⁵⁹ Erdélyi Gazdasági Egylet Kolozsvár, 1875. évi 532. szám. 1875.IX.06. SOE KKL, 409 fond.

⁶⁰ M. Kir. bányászati és erdészeti academia igazgatósága, 1875. évi 10/ac. szám. 1875.II.07. SOE KKL, 409 fond.

⁶¹ Wagner Károly (Aknasugát, 1830 – Budapest, 1879): erdőmérnök, felsőfokú tanulmányait Selmecbányán végezte, ahol 1850-ben kapott oklevelet. 1859-ben kinevezték a selmecbányai akadémia segédtanárának, majd 1864-ben Nagybányára helyezték át, ezt követően 1866-ban a keszthelyi gazdasági tanintézet erdészeti tanára lett. 1867-ben visszatért a selmeci akadémia, hol erdőtanácsosként az akadémia tanára lett. 1871-ben a Pénzügyminisztérium erdészeti osztályára került, amelyet haláláig vezetett. 1862-ben Divald Adolffal megalapította az Erdészeti Lapokat, 1866-tól az Országos Erdészeti Egyesület alelnöke volt. Szakírói munkássága kapcsán meg kell említeni a »Segédtablák erdőszők és erdőbirtokosok számára« c. művet (Divald Adolffal, Selmece, 1864) és a Magyar–német és német–magyar erdészeti műszótárt (Divald Adolffal, Pest, 1868). KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon* II., 1019.

Munkakedve és munkabírása töretlen, ugyanakkor több tragédia is érte családját. 1872 februárjában meghalt egyestendős kisfia, a család első gyermeke, Géza, majd 1877 júniusában elveszítette másik gyermekét is, az alig három esztendőes Bélát.⁶²

Az 1878. évi nyári szünet egy részét ismét külföldi utazásnak szentelte. Saját költségén Svájcba utazott, ahol az ottani erdészeti és növényzeti viszonyokat tanulmányozta. Ezt az augusztusi utat egyben pihenőnek is szánta, előtte rendezte ugyanis sajtó alá az „*Erdészeti rovartan*” című művét,⁶³ aminek megjelentetését – az akadémia költségvetéséből a tudományos munkák kiadására elkülönített összegből – 975 forint-al támogatták.⁶⁴ Ezt követően az új tanév végre meghozta Fekete Lajosnak a II. osztályú rendes tanári rangot^{65,66} tíz év tanári szolgálat után, 41 éves korában. Ennek megfelelően éves fizetése 1 500 forint-ra emelkedett, továbbá évi fizetése 15%-ának megfelelő lakáspénzt és 65 köbméter tűzifa javadalmazást kapott. Tanári esküjét 1878. január 31-én tette le Farbak István akadémiai igazgatónál.⁶⁷ Addigi szakírói munkásságához, oktatási tevékenységéhez képest rangbeli haladása az akkori viszonyokhoz mérten lassabb volt, mint tanártársai esetében, mindez azonban munkakedvét soha nem lohasztotta. Még ez évben értesítést kapott az erdészeti államvizsga bizottságba való hat évre szóló felkérésről.⁶⁸ Emellett „*a hazai erdőgazdaság javának előmozdítására*” az Országos Erdészeti Egyesület felkérte igazgató válaszmánya tagjainak sorába, melyet haláláig töltött be.⁶⁹

Ocsovszky Vilmos, a közigazgatási bizottság helyettes elnöke 1880. augusztus 27-én kelt levelében tájékoztatta Fekete Lajost, hogy a M. Kir. Belügyminisztérium 25 372 szám alatt kiadott rendeletének megfelelően a Selmezbányai Városi Közigazgatási Bizottság az 1879. évi XXXI. tv. – vagyis az erdőtörvény – végrehajtása tárgyában megalakítandó másodfokú erdészeti albizottság és bíróság tagjává szavazták meg, amely ülésezését szeptember 14-én kezdte meg.^{70,71} Eredményekben gazdag tevékenységéért 1881 októberében kapta az első elismerést, amikor is erdőtanácsosi címmel tüntették ki.⁷² Ugyanez az év hozta meg számára azt az örömet is, hogy a főbb erdei fajok elterjedésének és tenyésztési viszonyainak tanulmányozását célzó régi tervét valóra válthassa.

⁶² Nagy-ajtai Fekete Teréz (Fekete Lajos akadémiai tanár nővére) 1891. április 8-án kelt kéziratosa levele, melyben a következőképpen ír Fekete Lajos elhunyt gyermekeiről: „*Lajoséknak is volt még két fiú gyermeke, kiket mi nem láthattunk a távolság miatt, Béla és Géza kiskorukban haltak el nyugodjanak Isten oltalmában szegény kisdedek.*” SOE KKL, 409 fond.

⁶³ M. Kir. Pénzügyminisztérium 27 806. szám. 1876.VII.03. SOE KKL, 409 fond.

⁶⁴ M. Kir. Pénzügyminisztérium 25 919. szám. 1878.VII.07. SOE KKL, 409 fond.

⁶⁵ M. Kir. bányászati és erdészeti akadémia igazgatósága, 1878. évi 61/ac. szám. 1878.I.12. SOE KKL, 409 fond.

⁶⁶ Erdészeti Lapok 17, 2. sz. (1878): 126.

⁶⁷ Esküforma Fekete Lajos akad. tanár számára 1878. SOE KKL, 409 fond.

⁶⁸ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi miniszter. 1878. évi 14 090 szám. 1878.VI.25. SOE KKL, 409 fond.

⁶⁹ Országos Erdészeti Egyesület. 1878. évi 834. szám. 1878.XII.31. SOE KKL, 409-es fond.

⁷⁰ Sz. Kir. Selmezbánya Városának Közigazgatási Bizottsága. 1880. évi. 198. szám. 1880. VIII. 27. SOE KKL, 409-es fond.

⁷¹ Sz. Kir. Selmezbánya Városának Tanácsa. 1880. évi. 285. szám. 1880.XI.09. 409-es fond.

⁷² Sz. Kir. Selmezbánya Városának Tanácsa, Esküvételéről jegyzőkönyv. 1881. évi. 338. szám. 1881. II.09. 409-es fond.

Földművelés-
ipar- és kereskedelemügyi
magyar királyi
MINISTER

35999. sz.

Császári és apostoli királyi Felügy. elterjesztésom-
re, Gyököllön folyó évi szeptember hó 25. év kelt. legfelsőbb elhatáro-
zásával Nagyságodnak az erdőszeti irodalom és oktatás terén
szerzett érdemei elismerésül, legkegyelmesebben és díjmentesen
az erdőtanácsosi czímet és jellegel adományozni méltóztatott.

Ezről Nagyságodat örvendetes tudomásul oly utasí-
tással értesítem, hogy a hivatalos eskü letétele végett az erdő-
akadémiai igazgatónál jelentkezzék.

Budapest, 1881. évi október hó 11. nap.

W. Kemény

Nagyságos Fekete Lajos,
erdőakadémiai tanácsúrnak,
Selmeczbányán.

Fekete Lajos m. kir. erdőtanácsosi kinevezéséről
szóló értesítés (SOE KL)

Fekete Lajos 1881 és 1889 között nyaranta a szünidőben hazánk különböző területeire utazott, hogy növényföldrajzi és növénytenyésztési tanulmányokat folytasson. E munka természetesen anyagi terhet is jelentett, kutatásai Bedő Albert közbenjárására a Földművelésügyi Minisztérium anyagi támogatásával valósulhattak meg.⁷³ Részére 800 frt-ot, míg a munkáját segítő segédoktató részére 200 frt-ot utaltak ki munkadíj gyanánt.⁷⁴

⁷³ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi minister. 1881. évi 21 850. szám. 1881.VI.20. SOE KKL, 409-es fond.

⁷⁴ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi minister. 1881. évi 23 592. szám. 1881.VI.25. SOE KKL, 409-es fond.

Az első évben (1881) a Hunyad megyei kincstári erdőekben és az ezek közvetlen szomszédságában lévő magánerdőkben végezte felvételeit.⁷⁵

Fekete Lajos – II. osztályú akadémiai tanár – 1883. július 31-én kelt levelében kérelmezte a minisztériumnál I. osztályú rendes akadémiai tanári kinevezését hivatkozva a Litschauer Lajos⁷⁶ nyugdíjazása folytán megüresedő oktatói helyre, valamint a „*nagyméltóságú Földművelés- ipar és pénzügyi ministerium*” 1877 augusztusában kelt 50 542-es és az 1878 januárjában kelt 3 652-es rendeletére,⁷⁷ de kinevezésére csak három év múlva, 1890-ben került sor. 1885-ben Szécsi Zsigmond⁷⁸ akadémiai tanárral együtt minisztériumi megbízatást kapott,⁷⁹ amiben felkérték őket a folyó évben Budapesten megrendezett országos „*erdészeti viszonyokat is kiválóan ismertető kiállítás szakszerű tanulmányozásának*” előmozdítására, amihez fejenként 150 frt. anyagi fedezetet engedélyeztek.⁸⁰

1886-ban a minisztérium támogatásával a Máramaros, Bereg, Ugocsa, Ung és Zemplén megyékben előforduló fanemek és fafajok tenyésztési viszonyait vizsgálta, amihez átalányban 300 frt. munkadíjat és útiköltséget engedélyeztek számára.⁸¹

Tanári mivoltából fakadóan elsődleges feladatként a szakkönyvek írását tűzte maga elé célul, így e munkának szentelte ideje és ereje legjavát. 1880 és 1890 között 6 könyve jelent meg, melyek közül öt erdészeti tan-, illetve kézikönyv (Beszélgetés az új erdőtvényről, Erdészeti talajtan, Erdőbecsléstan, Erdővédelemtan, A tölgy és tenyésztése), egy pedig mezőgazdasági munka volt (Az emberi trágya a mezőgazdaságban). Ez utóbbit az Erdélyi Gazdasági Egylet által hirdetett pályázatra Szécsi Zsigmond tanártársával írta, míg az előbbieket – a Soltz Gyulával együtt írt Erdőbecsléstan c. könyv kivételével – mind az ő tollából születtek.

E termékeny szakirodalmi tevékenység ellenére I. osztályú tanári kinevezése váratott magára, ugyan éves fizetését 1889-ben 2 000 ft-ra emelték, továbbá ennek 15%-ában lakhatási javadalmozást és 85 ürköbméter fajárandóságot biztosítottak részére.⁸² Az I. osztályú akadémiai tanári kinevezéssel járó főerdőtanácsosi címre is várnia kellett, ami csak 3 évvel később, 1894-ben jutott neki osztályrészlül.⁸³

⁷⁵ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi minister. 1881. évi 21 850. szám. 1881.VI.20. SOE KKL, 409-es fond.

⁷⁶ Litschauer Lajos (Szilsárcány, 1815 – Budapest, 1885) bányamérnök, aki diplomáját 1837-ben szerezte meg a selmecbányai akadémia bányászati osztályán. Végzését követően, 1844-ben a bányakincstár szolgálatába lépett, majd 1870-ben a „bányaművelés” tanárává nevezték ki Selmecen, ahol nyugállományba vonulásáig működött. A m. bányászati szaknyelv kialakításában jelentős érdemeket szerzett tanári munkája során. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon II.*, 82.

⁷⁷ Fekete Lajos kérelme. Selmecbánya, 1883. VI.31. SOE KKL, 409-es fond.

⁷⁸ Szécsi [Nickel, Nikel, Nikl] Zsigmond (Kisgaram, 1841 – Selmecbánya, 1895): tanulmányait Selmecbányán 1862-ben fejezte be az akadémia erdészeti osztályán, majd ugyanitt segédtanárként kezdte el oktatói munkáját. 1878-tól rendes akadémiai tanár. Az erdőhasználattant, köz-, víz- és útépitést adta elő az erdőakadémikus hallgatóknak, a magyar erdészeti szaknyelv megteremtésében, az akadémiai gyűjtemények összeállításában kiemelkedő szerepe volt. Neves erdészeti és vadászati szakíró, munkái közül említést érdemel »Az erdőhasználattan kézikönyve« (Budapest, 1884) és »A vadászati ismeretek kézikönyve« című háromkötetes mű második kötetének (Budapest, 1892) szerzője. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon II.*, 725. vö. VADAS, *A Selmecbányai M. Kir. Erdőakadémia ...*, 357–359.

⁷⁹ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmecbányán. 1885. évi 686. szám. 1885. VI. 25. SOE KKL, 409-es fond.

⁸⁰ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi miniszter. 1885. évi 29 084. szám. 1885.III.02. SOE KKL, 409-es fond.

⁸¹ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi miniszter. 1886. évi 36 559. szám. 1886.VII.07. SOE KKL, 409-es fond.

⁸² M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmecbányán. 1889. évi 18. szám. 1890. I. 03. SOE KKL, 409-es fond.

⁸³ *Erdészeti Lapok* 33, 4. sz. (1894): 322–323.

Fekete Lajos dolgozószobájában (SOE KKL)⁸⁴

1891-ben az apácalepke (*Lymantria monacha*) kártételének tanulmányozására Bajorországba utazott, s a nálunk is föllépett károsító elleni védekezésre részletes utasítást dolgozott ki. Még ebben az évben közreadta az „Erdészeti talajtan” című munkája második, átdolgozott és bővített kiadását „Talajtan” címen, továbbá Mágócsy-Dietz Sándor és Rejtő Adolf közreműködésével megírta az „Erdészeti növénytan” I. kötetét. Egy évvel később, 1892-ben sajtó alá rendezte az „Erdőértékszámítást” című könyve második, átdolgozott kiadását, s a következő évben Sóltz Gyulával közösen írt „Erdőbecslést” című munka második kiadását is közreadta, illetve ekkor jelent meg „Az erdei vetésről és ültetésről” című népszerű munkája is.

Fekete Lajos fontos szerepet játszott az akadémiai paloták sorában elsőként felépült Erdészeti palota „teljes elkészülése és berendezése” során, így 1891-ben dr. Wekerle Sándor pénzügyminiszter miniszteri elismerésben részesítette fáradozásaiért.⁸⁵

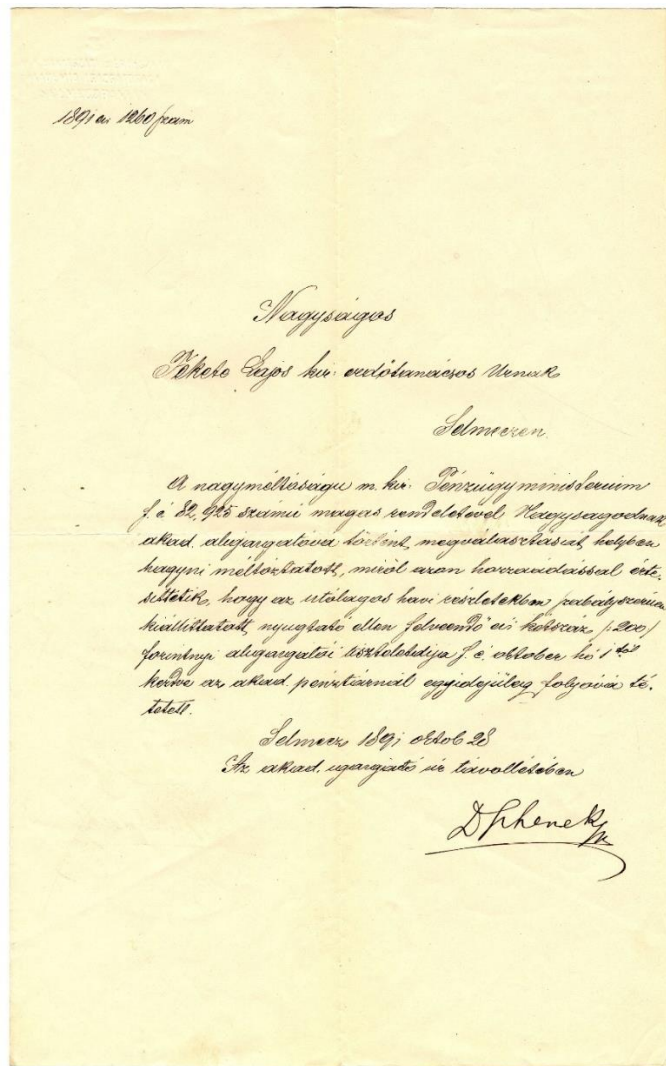
Fekete életében jelentős fordulat következett be 1891. szeptember 25-én, amikor a földművelésügyi miniszter levélben tájékoztatta, hogy jelenlegi tanszékéről felmenti és az üresedésben lévő erdőrendezéstani tanszék ellátásával és a kisiblyei erdőbirtok kezelésével bízta meg. Így elhagyta az Illés Nándortól örökölt Növénytan-Erdőtenyésztéstani tanszéket, s átvette a Sóltz Gyula távoztával megüresedő Erdőrendezéstani tanszéket. Ez a váltás az 1891/92-es tanévben – amikor a tanszékcsere ténnyé vált – a szakemberek körében általános meglepetést keltett. Nehezen értették meg, hogy az 55. életévében járó Fekete Lajos – 19 évi eredményes vezetés után – miért hagyta ott korábbi tanszékét, mi okozta a cserét. Csak a hozzá közelállók tudták, hogy vállalkozása megegyezés eredménye volt, melyet a földművelésügyi minisztérium részéről Fekete Lajos addigi, témakörbe vágó szakirodalmi működése, az ő részéről pedig pályája kezdete óta az erdőrendezés iránt viseltetett hajlama támasztott alá.

⁸⁴ Földművelés- ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi minister. 1881. évi 35 999. szám. 1881.X.11. SOE KKL, 409-es fond.

⁸⁵ Magyar Királyi Pénzügyminisztérium. 1891. évi 29 006. szám. 1891.V.06. SOE KKL, 409-es fond.

Egyidejűleg értesítették Fekete Lajost arról is, hogy Sóltz Gyula akadémiai tanár által lakott lakást használatára átengedik, mert Sóltzot „Ő császári és apostoli királyi Felseje folyó évi június hó 28-án címe meghagyása mellett a máramaros-szigeti m. kir. erdőigazgatósághoz erdőigazgatóvá kinevezni méltóztatott,” valamint felkérték, hogy a Sóltz Gyula erdőtanácsos által ez idáig oktatott tárgyak előadásait szíveskedjen átvenni.^{86,87} A fentiek következtében 1892-től az erdőbecslés tan, erdőrendezés tan, erdőértékszámítás tan, erdészeti statisztika és erdészeti irodalom-történet c. tantárgyakat adta elő egészen nyugállományba vonulásáig.⁸⁸ Még ebben az évben megválasztották az akadémia aligazgatójává,⁸⁹ amiért évente 200 frt. aligazgatói tiszteletdíj illette meg.⁹⁰

Az erdőrendezési tanszék átvételét követően 1893. június 10-én folyamodványban fordult a Pénzügyminisztériumhoz, amiben kérte, hogy „méltóztatásuk őt folyó évi augusztus és szeptember hónapokban a besztercebányai m. k. Erdőigazgatóság területébe kiküldeni, hogy ott a luczfenyő állabokban⁹¹ e fanem termési táblái összeállításához szükséges próbafelvételeket megtehesse [...]” Amennyiben a két hónap és a kért segédszemélyzet rendelkezésére áll, esetleg egyéb fanemek felvételét is kilátásba helyezte, amelyekre vonatkozóan a faterméstani táblák hiányát pótolhatná.

Fekete Lajos akadémiai aligazgatói kinevezéséről szóló értesítés (SOE KKL)

⁸⁶ Földművelésügyi magyar királyi Minister. 1891. évi 1 329. szám. 1891.VIII.02. SOE KKL, 409-es fond.

⁸⁷ Földművelésügyi magyar királyi Minister. 1891. évi 52 832. szám. 1891.IX.25. SOE KKL, 409-es fond.

⁸⁸ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1889. évi 18. szám. 1890. I. 03. SOE KKL, 409-es fond.

⁸⁹ *Erdészeti Lapok* 36, 8. sz. (1897): 690–691., továbbá U.o. 37, 8. sz. (1898): 855.

⁹⁰ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1891. évi 1 260. szám. 1891.X.28. SOE KKL, 409-es fond.

⁹¹ Állab: Oly többé-kevésbé terjedelmesebb erdőrészt értendő, amely fanem, kor, álláshely és növekedés tekintetében környezetétől szembetűnően megkülönböztethető. Vö. BOKOR József, *A Pallasz nagy lexikona I. kötet. (A-Aradmegye)* (Budapest: Pallasz Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1893), 383.

Ugyan már több mint 25 éve élt Selmecbányán, de csak 1893-ban folyamodott a város vezetéséhez, hogy felvegyék a város polgárainak sorába. Felvételi kérelmének a városvezetés dr. Szitnyai József városi aljegyző ellenjegyzésével megküldött értesítés tanúsága szerint helyt adott, így hivatalosan is Selmecbánya polgára lett.⁹²

Még ezévben emelték fizetését, így a főerdőtanácsosi címmel egybekötött VI. fizetési osztálynak megfelelően 2 500 frt. jövedelemre, valamint 400 frt. lakáspénzre és 102 úrköbméter tűzifa javadalmazásra tett szert.⁹³

Ugyanebben az évben az Erdészeti Kísérleti Állomások Nemzetközi Szövetségének Bécsben és Mariabrunnban tartott első kongresszusán megfogalmazták az erdészetileg lényeges fa- és cserjefajok elterjedése vizsgálatának fontosságát, mely mozgalomhoz 1896-ban hazánk is csatlakozott. A nemzetközi munkaterv alapján Fekete Lajos vezetésével az akadémia tanárai részletes kimunkálást adtak a hazai növényföldrajzi megfigyelések végzésére. Ez volt a legnagyobb vállalkozás, amit Fekete Lajos vezetett, ez volt az a megmozdulás, amibe a kincstári erdészeket is sikerült bekapcsolnia, s ennek lett csaknem két évtized múltán olyan eredménye az a monumentális könyv, ami kül- és belföldön egyaránt felejthetetlené tette Fekete Lajos nevét a növényföldrajz jeles művelőinek körében. A tanszékváltás nem csökkentette szakírói termékenységét, sőt, mintha felvillanyozta volna munkakedvét, s így az 1892–1903. közé eső évtized hozta az erdész szaknak a leggazdagabb termést. Ekkor jelent meg a szintén Mágócsy-Dietz Sándorral közösen írt roppant nagy vállalkozás eredményeképpen az „*Erdészeti növénytan*” című könyv II. kötete, mely hazánkban e téren az első növényrendszertani munka, majd pedig sorra láttak napvilágot hiánypótló könyvei, így „*A szálaló erdők berendezése*,” az „*Erdészeti nyereségszámítástan*” és az „*Erdőrendezésttan*,” valamint az Országos Erdészeti Egyesület megbízásából ekkor írta népszerűsítő könyveit is, melyek párbeszédese nyelvezetben az egész erdőgazdaság alapvonalait felölelik.

Ugyan már 1894-ben meghaladta a nyugdíjazás lehetséges korhatárát, de fáradhatatlan kutató, oktató kedve, munkabírása továbbra is az akadémia kötelékében tartotta. Személyi ügyében 1894. december 8-án a szolgálati idejének kimutatását kérte,⁹⁴ mert szolgálati idejének teljes betöltése alkalmából 1894. december 19-én kelt levelében „*személyes pótlékért*” folyamodott a Pénzügyminisztériumhoz⁹⁵, amit 1895. június 26-án jóvá is hagytak, összegét 500 frt-ban állapították meg.⁹⁶ Ez időre összesen 32 év és 3 hónap munkaviszonyt tudhatott a háta mögött, amelyből 23 év 7 hónap és 29 nap az akadémia kötelékében telt el.⁹⁷ A levél teljes szövegét közöljük, mert a kérés indoklása jól összefoglalja elhivatottságát, munkabírását és munkássága sokrétűségét egyaránt.

⁹² Selmecbányai Közgyűlés közügyei. 1893. évi 173/3 820. szám. 1893.VI.10. SOE KKL, 409-es fond.

⁹³ Magyar Királyi Pénzügyminisztérium. 1894. évi 10 203. szám. 1894.II.13. SOE KKL, 409-es fond.

⁹⁴ Fekete Lajos a Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatóságának címzett levele. Kelt. Selmecbánya, 1894.XII.08. SOE KKL, 409-es fond.

⁹⁵ Fekete Lajos folyamodványa a „m. kir. Földművelésügyi Ministerhez” személyes pótlék ügyében. Kelt Selmecbánya, 1894.XII.19. SOE KKL, 409-es fond.

⁹⁶ Földművelésügyi magyar királyi Minister. 1895. évi 21 564. szám. 1895.VII.26. SOE KKL, 409-es fond.

⁹⁷ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmecbányán. 1894. évi 19. szám. 1894.XII.14. SOE KKL, 409-es fond.

„Nagyméltóságú m. kir. Földművelési Minister Úr!
Kegyelmes Uram!

Miután alázatosan aláírott szolgálati ideje a teljes nyugdíj élvezetére szükséges időt az /. alatt eredetiben ide csatolt hivatalos választ és a //. alatti kimutatással együtt ide mellékelte 17 db okmány alapján, már több évvel túlhaladta; – mindazonáltal tanári pályája további sikeres folytatására és irodalmi működésére még teljes lelki erővel rendelkezik: annál fogva hivatalban maradása szándékának bejelentése mellett egy quinquennialis fizetésemelés értékének megfelelő személyes pótlék kegyes engedélyezését kéri.

E kérést a következőkkel támogatja:

1. Előtte már többen kaptak, szolgálati idejük kitöltése révén személyes pótlékot, melyek közt 500 forint volt a legkisebb.

2. Mert az akadémia erdészeti osztályának megmagyarosítására és fejlesztése alatt mindig ott kívánván az ügyet támogatni, ahol legnagyobb volt a szükség, összesen már 11 tantárgy előadására volt alkalma, melyek most 4 tanszék keretébe vannak beosztva.

3. Alólirott hathatós részt vett a botanikus kertek újrendezésében, és különösen a felső kert neki köszönheti mostani alakját.

4. A növény- és állattani, az erdőtenyésztés- és erdővédelemtani, valamint a talajtani gyűjteményeket nagyobbára alólirott szerezte be és rendezte be.

5. Hogy a magyar erdészeti szakirodalom megteremtésében mennyi része van, arra nézve bátorodik utalni Szinnyei „Magyar írók élete és munkái” c. művére, valamint a Pallas Nagy Lexiconára; de szükségesnek tartja hozzátenni, hogy másokat is sikerrel ösztönzött a nagy cél megvalósítására, amit bizonyít az is, hogy a tanársegédei közül (eltekintve folyóiratokban megjelent dolgozataiktól) hárman, Dr. Mágócsy-Dietz, Tomcsányi Gusztáv és Téglás Károly írtak oly önálló munkákat, amelyek akkori tanszéke keretéhez tartoznak.

Ezekben tartottam szükségesnek tanár működésemnek vázát megadni, melynek részletei egyaránt a Nagyméltóságod vezetése alatt álló ministerium erdészeti osztálya előtt eléggé ismeretesek. Ezek után bizton remélve, hogy nagyméltóságod meg fogja lelni kérésem teljesítésének módját, vagyok

A Nagyméltóságú m. kir. Földművelésügyi Minister Úrnak, Kegyelmes Úrnak

Selmeczbányán, 1894. december 14.

alázatos szolgálója

Fekete Lajos

m. kir. főerdőtanácsos

akadémiai tanár és a selmeczi m. kir.

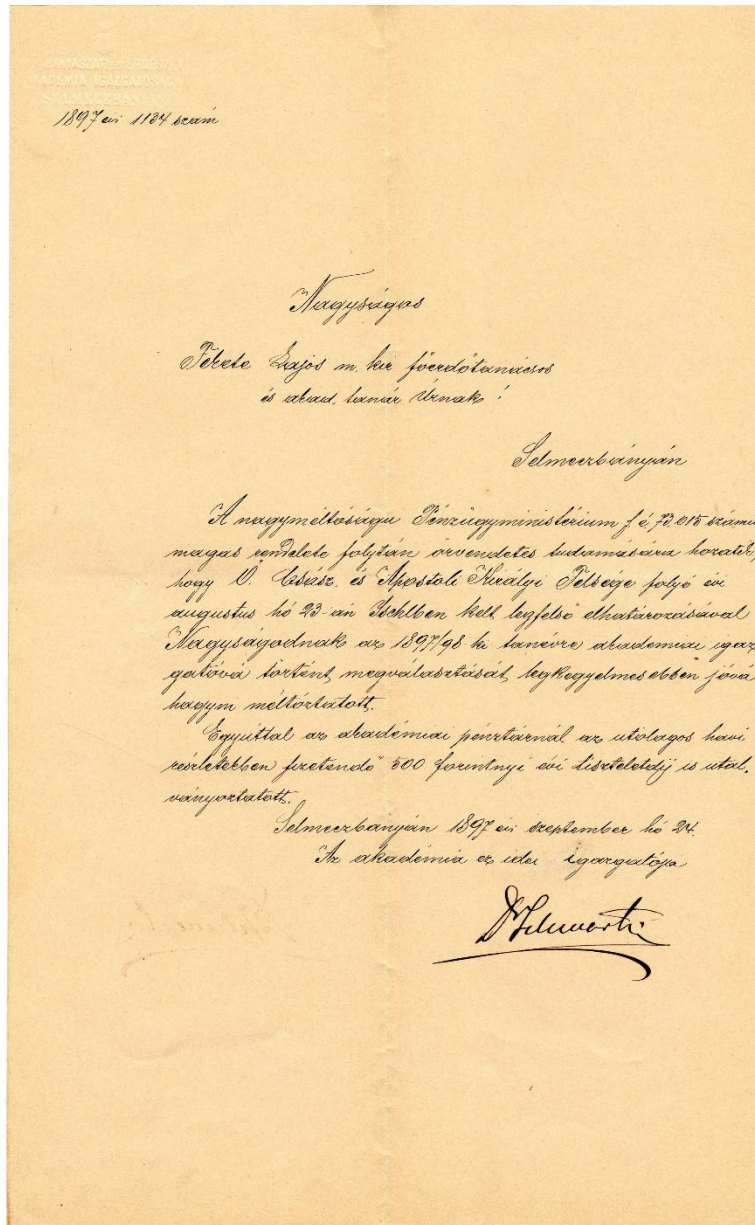
bányászati és erdészeti akadémia aligazgatója”

Az akadémiai tanári kar bizalmát élvezve az 1892/93. tanévben aligazgatói, az 1897/98.,⁹⁸ az 1898/1899.⁹⁹ és az 1899/1900.¹⁰⁰ tanévekben pedig igazgatói tisztet töltött be, s több éven át ő volt az erdészeti szak főnöke is.

⁹⁸ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1897. évi 1 134. szám. 1897.IX.24. SOE KKL, 409-es fond.

⁹⁹ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1898. évi 15. szám. 1898.IX.15. SOE KKL, 409-es fond.

¹⁰⁰ M. K. Bányászati és Erdészeti Akadémia Igazgatósága Selmeczbányán. 1899. évi 30. szám. 1899.IX.26. SOE KKL, 409-es fond.

Fekete Lajos m. kir. főerdőtanácsos akadémiai igazgatói kinevezése (SOE KKL)

A millennium évében, 1896-ban a közügyek terén szerzett érdemeiért a III. osztályú vaskorona rendet kapta.¹⁰¹ Ez volt a legnagyobb kitüntetés, amit Fekete Lajos szolgálati évei alatt kiérdemelt, ekkor már 60. életében járt, de fiatalos kedvvel és ifjúi élénkséggel dolgozott tovább, folytatta kutatásait. 1903-ban a növényföldrajzi megfigyelések érdekében folyó munkára a m. k. földművelésügyi miniszter 1 600 frt. juttatást biztosított¹⁰², hasonlóan az 1905-ös évhez.¹⁰³ Szakadatlan munkabírását és kedvét tükrözi, hogy 1904-ben megjelent legújabb munkája, az »Erdőrendezéstan«, amelynek kiadását a m. k. földművelésügyi miniszter 1 000 frt-al támogatta.¹⁰⁴

¹⁰¹ Magyar Királyi Minister Elnök 1896. évi 11 258. szám. 1896.VI.20. SOE KKL, 409-es fond.

¹⁰² M. Kir. Földművelésügyi minister 1903. évi 45 959-I/2. szám. 1903.VI.29. SOE KKL, 409-es fond.

¹⁰³ M. Kir. Földművelésügyi minister 1905. évi 27 342-I/A-2. szám. 1905.V.26. SOE KKL, 409-es fond.

¹⁰⁴ M. Kir. Földművelésügyi minister 1904. évi 55 103-I/4. szám. 1904.I.19. SOE KKL, 409-es fond.

„Hosszú időre visszatekintő, fáradhatlan munkával teljes életnek a hazai erdészeti irodalom és tanügy terén elért sikerei és szerzett érdemei” miatt 1905-ben a Horváth Sándor-alapítvány 1 000 koronás jutalomdíjában részesült.¹⁰⁵

Nyugállományba vonulás – Fekete Lajos életének utolsó évtizede

69 esztendő korában, 1906. október 1-jével, saját kérelmére¹⁰⁶, az örökös munkában elgyengült szemei miatt, nyugállományba helyezték. Fekete Lajos nyugállományba vonulásával – 39 évi töretlen munka után – az Erdészeti Akadémia legelső tanári karának utolsó szolgálatában lévő tanára vált meg a katedrától.

„Fekete Lajos utódjával az erdészeti főiskola erdőrendezési tanszékébe Ő felsége a király Muzsnay Géza m. kir. erdőmestert nevezte ki, aki eddig a kincstári erdők erdőrendezési ügyeit vezette a földmivélsügyi minisztériumban. Legjelesebb erdőrendezőink egyike került vele a főiskolára, kinek széleskörű gyakorlata és látköre, az ország számos erdőgazdaságának ismerete, alapos tudása és meggyerő nyílt jelleme előre is biztosítja a sikert új, fontos működési körében. Irodalmi munkásságáról az Erdészeti Lapok olvasói is előnyösen ismerik.”¹⁰⁷

A földmivélsügyi miniszter, Darányi Ignác előterjesztésére, Ferencz József – 1906. évi szeptember hó 1-én – Fekete Lajos főerdőtanácsos, főiskolai rendes tanár részére állandó nyugállományba vonulásának alkalmával kiváló szolgálatainak elismeréséül miniszteri tanácsosi címet adományozott.¹⁰⁸

Munkásságáért 1910-ben kapta meg a legnagyobb elismerést, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjainak sorába fogadta.¹⁰⁹ Székfoglaló előadását „Az északi szélesség hatása a fajok természetes elterjedésének magassági határait Magyarországon” címmel írta, amelyet 1911. június 19-én a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályának tagjai előtt, Fekete Lajos betegeskedése miatt – mindvégig lelkes barátja – Mágócsy-Dietz Sándor olvasott fel. A majd két évtizedig tartó növényföldrajzi térképezés eredményeit összefoglaló kötet nyilvánosságra kerülését azonban már nem érthette meg. „Az erdészeti jelentőségű fák és cserjék elterjedése a Magyar Állam területén I-II.” című nagyszabású munka magyar nyelvű kiadása 1913-ban, német nyelvű kiadása 1914-ben hagyta el a nyomdát. Ezt a művet az Erdészeti Kísérleti Állomások Nemzetközi Szövetségének VII. kongresszusán szerették volna bemutatni, melyet hazánkban 1914. szeptember 7–17-én szándékoztak tartani, de a háború kitörése megakadályozta őket ebben, így Fekete Lajos és Blattny Tibor hatalmas műve csak Fekete Lajos halála után, 1917 végén vált elérhetővé a nyilvánosság számára.

Egy heti szenvedés után 1916. június 29-én, este 1/2 8 órakor¹¹⁰ életének 80. évében hunyt el az erdészeti téren működő utolsó polihisztor. Fia, Fekete Zoltán naplóbejegyzésében örökítette meg édesapja állapotának romlását, majd pedig halálát:

„1916. június 23. (péntek): „Apa ma rosszul lett. Kiverte a hideg veríték, végtagjai hidegek voltak, többször hányt és gyomrát fájlalta. Az orvos székrekedés folytán beállott zavarokat állapított meg nála.

1916. június 24. (szombat): A kabinetben és hatszor apáéknál voltam. Az apa állapota válságosra fordult. A hashajtó szerek nem használtak.

¹⁰⁵ Erdészeti Lapok 1905. 44. évf. 1. sz. 74. vö. Uo. 1905. 44. évf. 1. sz. 77.

¹⁰⁶ Fekete Lajos kéziratos levele. Kelt. Selmechánya, 1906.VI.04. SOE KKL, 409-es fond. vö. Erdészeti Lapok 45, 7. sz. (1906): 568.

¹⁰⁷ Erdészeti Lapok 45, 10. sz. (1906): 819.

¹⁰⁸ U.o. 45, 10. sz. (1906): 824.

¹⁰⁹ MÁGÓCSY-DIETZ Sándor, „A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszéd / Fekete Lajos I. tag emlékezete.” (Budapest: Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia 1937): 24. Vö. Erdészeti Lapok 49, 10. sz. (1910) 432.

¹¹⁰ Selmechányai Hírlap 26, 27. sz. (1916): 3.

Az orvos bélelzáródást állapított meg. Erős allövetek sem segítettek eddig. Zolti is beteg lett. Erős lázat kapott torokfájással.

1916. június 25. (vasárnap): Apánál és az irodában voltam. Az apa állapota változatlan. A jelek némi reményre jogosítanak a dolog jobbrafordultát illetőleg.

1916. június 26. (hétfő): Az apa állapotában ma reggel javulás állott be. A folyamat megindult, 11-ig ott voltam, aztán az irodában. Délután ötig Zoltánt ápoltam lenmagliszttel (a nyakmirigyei is gyulladtak). 5-től 6-ig kabinetben, aztán apánál voltam.

1916. június 27. (kedd): Az apa állapota nem kielégítő. Ereje hanyatlott. Egy keveset evett már, de nem jó étvágygal. A bélmozgás teljesen renyhe. Este többször hányt. Beszélni alig tud, csak sűgva, nyögve, nehezen érthetően ejti ki a szavakat. A borlevest megette. Injekciót is kapott a bélműködés előmozdítására. Apáéknál éjjeleztem.

1916. június 28. (szerda): Az apa állapota rosszabbodott. Kámforinjekciót is kapott. Estére megjött ugyan a széke, de új bajok merültek fel. Gyomorvérzést kapott. Sok barna véralvadékot köp. Lélekezése igen gyors és erőltetett. Beszélni már nem tud. Az orvos sülyyedéses pneumóniától tart. Az állapotát reménytelennek nyilvánította. Felváltva virrasztottunk apa mellett mamával, egész éjszaka.

1916. június 29. (csütörtök): Reggel megvizsgálta apát az orvos és azt mondta, hogy 1–2 napig élhet még. 11-ig ott voltam, aztán felmentem az irodába.

Délután 3-kor apáékhoz mentem át. Szegény apa igen gyorsan, de nehezen lélekezett. Tűdője erősen szortyogott a lassú vérömléstől, melyet hajszálereinek aggkori szétesése okozott. Érverése mindegyre gyengült. 6 órakor az orvos erős kámforinjekciót adott neki. Ez azonban csak rövid időre használt. 1/2 8 órakor apa nagy kínnal vért köpött a tüdejéből s egy percnyi kínlódás után kilehelte nemes, nagy lelkét. Fogadja őt be az országába a Mindenható és jutalmazza meg azért a sok jóságáért melylyel minket elhalmozott, azért az önzetlen, becsületes munkáért, melyet életén át a haza, a tudomány, a társadalom érdekében kifejtett. Este átvittük apát az utolsó szobába, lemostuk szenteltvízzel és éjfél tájban aludni tértünk.

1916. június 30. (péntek): D.e. a temetés rendezése körül voltam elfoglalva. Ma egy népfelkelő katona leveléből arról értesültünk, hogy Árpád elesett.¹¹¹

Az idős és beteg Fekete Lajos halála előtt, 1916-ban selmecebányai otthonában (SOE KKL)

¹¹¹ 1916. július 9-én (vasárnap) beigazolódik, hogy Fekete Árpád, Fekete Lajos fia, fekete Zoltán fivére valóban elesett. „Mamának addig nem mondok semmit, amíg az ezredtől értesítés nem jön.” A hivatalos értesítés július 26-án érkezett. (Fekete Zoltán nem közzölt naplója az 1911–1916 közötti évekből, Horváth Tamás gyűjteménye).

Szentistványi Aladár¹¹² is hasonló értelmű levelezőlapot írt haza. Mama bánata a miénkkel együtt végtelen. Bár hamisnak bizonyulna ez a hír! Este és vacsora után mamánál voltam. Apát ujonnan beszublimáztuk. Vacsora után gyászjelentéseket címeztem éjfélig. Ma sokan felkeresték mamát.

1916. július 1. (szombat): Gyászjelentéseket írtam. Este átvittük az apa holttestét a főiskola aulájába. Megjött Gyulabácsi¹¹³ is. Nálunk vacsorázott, mamához szállt.

1916. július 2. (vasárnap): Gyászjelentéseket írtam, a temetés dolgában intézkedtem. Délután megérkezett Emi, kivel elmentünk mindnyájan megnézni az apa ravatalát. 5 órakor volt a temetés. Este még mamáéknál voltunk Mimivel, ott is vacsoráztunk.”¹¹⁴

A család a következő gyászjelentést adta ki:

„Mélységes fájdalommal tudatjuk, hogy Nagy-ajtai Fekete Lajos miniszteri tanácsos, a m. kir. bányászati és erdészeti főiskola ny. tanára, a III. osztályú vaskoronarend lovagja és szolgálati aranyérem tulajdonosa, a Magyar Tudományos Akadémia levelezőtagja, Selmezbányán, folyó évi június hó 29-én, életének 80-ik, boldog házasságának 46-ik évében, rövid szenvedés után, elhunyt. Drága halottunkat vasárnap, július hó 2-án, délután 5 órakor kísérik utolsó útjára a főiskola díszcsarnokából s a Kopogó melletti sírkertben helyezzük örök nyugalomra. Selmezbányán, 1916. évi június hó 30-án. Hosszú, kitartó, becsületes munkád után, mellyel önzetlenül szolgáltad a hazát, a tudományt és a társadalmat, nyugodj csendesen! A mindenható mennyei atya kezébe ajánljuk nemes lelkedet! Fekete Lajosné Tornay Anna, az elhunyt neje. Fekete Erzsébet nővére. Fekete Árpád, Fekete Zoltán, Ormós Zsigmondné Fekete Emilia, Fekete Lajos gyermekei. Fekete Zoltánné Szentistványi Mici menyé. Ormos Zsigmond veje. Ormós Jerne, Ormós Zsigmond, Fekete Panni, Fekete Zoltán unokái. Koszorúk: Fedhetetlen, jó férjemnek. A viszont látásra. – Jóságos atyánknak. Bánatos gyermekei. – Pannika és Zolika. – Szeretettel a Szentistványi-család. – Kegyeletük jeléül a földművelésügyi minisztérium erdőtisztjei. – Egykori nagynevű tanártársának a főiskola tanári kara. – Nagynevű választmányi tagjának az Országos Erdészeti Egyesület. – Kiváló munkatársának az erdészeti központi kísérleti-állomás. – Kegyeletük jeléül a főiskola ifjúsága. – Kegyeletük jeléül a bányagazgatóság és a számvevőség. – Szeretett Mesterének Blatny Tibor. – Nagynevű megalapítójának a növénykert.”¹¹⁵

Fia, Fekete Zoltán így emlékezik naplóbejegyzésében az édesapja temetését követő napokra:

„1916. július 3. (hétfő): Mamáéknál, Gyulabácsival Szentistványiéknál és az irodában voltam. Délelőtt megjött Lajkó is. D. u. Emivel kimentünk a temetőbe. Ma mama és a vendégek nálunk ebédeltek. Ebéd után a kertben ültünk. Vacsorán mamáéknál voltunk.

1916. július 4. (kedd): Az irodában és mamánál voltam. Gyulabácsi elutazott.

1916. július 5. (szerda): Részvétköszönő látogatásokat tettem Micivel és külön. Este mamáéknál voltunk. Lajkó ma reggel elutazott.”

¹¹² Szentistványi Aladár, Szentistványi Gyula fia.

¹¹³ Szentistványi Gyula (Gölnicbánya, 1854 – Sopron, 1928) bányamérnök, főbányatanácsos. Bányamérnöki tanulmányait a selmezbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Akadémián végezte 1874–1879 között. Az akadémia elvégzése után Szélaknán, Istenáldáson, Finsterorton, Brennertáron és Hodrusbányán (1880–1900) szolgált. 1897-től a hodrusi és a selmeci kincstári bányák üzemvezető főmérnöke volt. 1902-ben visszatért az akadémiára és egészen 1926-ig – nyugdíjba vonulásáig – oktatott az intézményben, annak Sopronba települését követően is, mint a geodéziai és bányamérési tanszék tanára. Kiváló bányaműszer-szerkesztő volt. Elvégezte a petrozsényi, dorogi és ajkai csatlakozó és bányajogisítványokat rögzítő méréseket. Lányát, Szentistványi Máriát (Micikét) Fekete Lajos fia, Fekete Zoltán vette feleségül. Művei közül a Felsőmennyeségtan (Selmezbánya, 1904) és a Gyakorlati bányamérési tan (Selmezbánya, 1904; 1911) című tankönyveket említjük. Fia, ifj. Szentistványi Gyula (Vihnye, 1881 – Budapest, 1930) magyar akadémista, naturalista stílusban alkotó festőművész, az Iparművészeti Iskola művésztanára volt. Vö. CSÁKY, *Híres Selmezbányai Tanárok ...*, 171.

¹¹⁴ Fekete Zoltán naplóbejegyzése az 1911–1916 közötti éveket rögzítő naplójából (Horváth Tamás gyűjteménye).

¹¹⁵ *Selmezbányai Hírlap* 26, 28. sz. (1916): 2.

Fekete professzor földi maradványait július 2-án délután 5 órakor kísérték a főiskolai tanári testület, az ifjúság és a szakközönség nagy részvétele mellett a főiskola díszcsarnokából az evangélikus temetőbe. Temetéséről a *Selmecbányai Híradó* a következőt írta: „Fekete Lajos miniszteri tanácsost, a főiskola nyugalmazott tanárát, a Magyar Tudományos Akadémia levelezőtagját, a magyar erdészeti irodalom büszkeségét, nagy és általános részvétellel folyó hó 2-án 6 órakor helyezték a selmecbányai ev. temetőben örök nyugalomra. Temetésén, a nagyszámú közösségen kívül megjelentek az összes hivatalok, egyesületek, hatóságok és iskolák képviselői, a földművelésügyi minisztérium képviseletében Héjas Kálmán főtanácsos, az Országos Erdészeti Egyesület képviseletében pedig Jankó Sándor¹¹⁶, Krippel Móric és Vadas Jenő¹¹⁷ miniszteri tanácsos, főiskolai tanárok. A temetési szertartás, a főiskola aulájában, délután 5 órakor, egyházi énekkel kezdődött.

Utána Händl Vilmos honti főesperes mondott imádságot, a

Fekete Lajos sírja a selmecbányai evangélikus temetőben (SOE KKL)

¹¹⁶ Jankó Sándor (Vasvár, 1866 – Vönöck, 1923): erdőmérnök, főiskolai tanár, aki felsőfokú tanulmányait a selmecbányai akadémia erdészeti fakultásán végezte, ahol 1890-ben szerzett oklevelet. 1890 és 1906 között különféle erdészeti hatóságoknál tevékenykedett, később pedig a Földművelésügyi Minisztériumban teljesített szolgálatot. A selmecbányai főiskolára 1906-ban tért vissza, ahol az Erdészeti földmérési tanszéken lett tanár. 1916-ban főerdőtanácsosi címet kapott, az intézmény Sopronba települését követően két évig töltötte be a rektori tisztséget. A trianoni katasztrófa elől menekülő főiskola átköltöztetésében jelentős szerepe volt. Szakirodalmi munkássága kapcsán fontos megjegyezni, hogy az első magyar nyelvű fotogrammetriai munka szerzője. Főbb munkái a *Fotogrammetria* (Pozsony, 1917), az *Erdészeti szállítóberendezések* (I. rész, Sopron, 1920) és az *Erdészeti földmérés* (I-II. rész, Sopron, 1921 és 1922). KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon II.*, 935. Vö. CSÁKY, *Híres Selmecbányai Tanárok ...*, 89–90. és KOSZTKA Miklós in ALBERT, *Az erdészeti felsőoktatás 200 éve*, 252.

¹¹⁷ Vadas Jenő (Hámor, 1857 – Budapest, 1922): a selmecbányai Bányászati és Erdészeti akadémia erdőmérnöki tanfolyamán végzett 1878-ban. A máramarosszigeti erdőigazgatóságnál kezdte gyakornoki szolgálatát. 1880-ban államvizsgázott, majd 1881–1882 között a Földművelésügyi Minisztériumban volt gyakornok, ezt követően erdőgondnokságnál teljesített szolgálatot, míg 1885-ben a vadászterdei erdőgondnokság (Temes vármegye) vezető erdésze és az ott alapított erdőőri szakiskola igazgató tanára lett. 1891-ben tér vissza az akadémiára, ahol erdőművelést, erdővédelmet, növény- és állattant adott elő. 1898-tól a központi Erdészeti Kísérleti Állomás első vezetője volt. 1910-ben az az Erdészeti Kísérleti Állomások Nemzetközi Szövetsége elnökévé választotta. Munkatársa volt az *Erdészeti Lapok* c. folyóiratnak és 1899-től 1918-ig szerkesztette az általa alapított *Erdészeti Kísérletek* c. folyóiratot. Főbb művei *A Selmecbányai m. kir. erdőakadémia története* (Budapest., 1896, franciául: 1899), az *Erdőművelés* (Budapest., 1898), *Az akácfa monográfiája* (Budapest, 1911, franciául és németül is); *Magyarország erdészete*. Az erdészeti kísérletügy Magyarországon (Bund Károllyal, Selmecbánya, 1914). KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon II.*, 935. vö. CSÁKY, *Híres Selmecbányai Tanárok ...*, 181–182.

megboldogult érdemeit pedig Krippel Móric¹¹⁸ főiskolai tanár, ezidő szerinti rektor méltatta. A temetőben Händl Vilmos főesperes mondott nagyszabású, szép beszédet, a főiskola ifjúsága nevében Bencze Pál III. éves erdőmérnökhallgató búcsúzott a nagy halottól.”¹¹⁹

Blattny Tibor kormánytanácsos emlékező gondolatai mestere, Fekete Lajos sírjánál halálának 50. évfordulóján.¹²⁰
(SOE KKL)

Fekete Lajos élete és munkálkodása mindvégig szellemi iránymutatóul szolgált. A szavak valóban nem túlzóak. Munkássága, emberi magatartása valamennyiünk előtt példaként állhat. Nincs az erdészeti szaknak egyetlen olyan speciális tudományága sem, amelyben tevékenysége ne hagyott volna maradandó nyomokat, fáradhatatlan munkabírást és párját ritkító szorgalmát hosszú szolgálata alatt teljes odaadással a magyar erdészetnek szentelte.

„Fekete Lajos, mint ember, azok közé a férfiak közé tartozott, akik a szakadatlan odaadómunkában találják legnagyobb gyönyörűségüket. Hallgató, csendes, szerény ember volt, ki nagy tudását nemcsak hogy sohasem firtogtatta, hanem a leghatározottabban kitért mindenféle ünnepeltetés elől. Mikor kartársai, ismerősei, jóbarátai egy-egy, a külföldön is magasztaló elismeréssel fogadott munkájának megjelenésekor gratuláltak neki, elbárártott magától minden érdemet. Az igazi tudós szerénységével tartózkodott mindenféle nyilvános szerepléstől. Ez a szerénysége volt az oka, hogy a legilletékesebb fórum, a Magyar Tudományos Akadémia is csak 74 éves korában választotta tagjai közé, őt, a magyar erdészeti irodalom megeremítőjét, úttörőjét s leghivatottabb művelőjét. Nagy tudásánál csak jósága volt nagyobb. Szerető férj, példás családapa s érzésben-gondolkodásban ízig-veéig magyar ember.

¹¹⁸ Krippel Móric (Kádlóc, 1867 – Sopron, 1945) erdőmérnök, főiskolai tanár. Tanulmányait a selmecbányai akadémia erdészeti szakán végezte. A diploma megszerzését követően a besztercebányai erdőigazgatóságnál, majd 1893-ban a gyergyószentmiklósi erdőrendezősnél teljesített szolgálatot. 1908-ban visszatért a selmecbányai főiskolára, majd az intézmény 1919-es kényszerű székhelyváltását követően Sopronba települt, ahol a Bányászati és Erdészeti Főiskola erdőhasználati tanszékének rendes tanáraként működött. Favizsgálati laboratóriumot alapított, a fa keménységi határozóinak megállapítására dolgozott ki eljárását. 1926 és 1938 között, mint nyugdíjas vezette tanszékét. A főiskola rektora volt az 1914/15 és 1915/16. tanévekben. Szakírói munkásságából a Felhordókészülék (Bécs, 1894), a Szógrakó készülék (Budapest, 1900), a Vadászat- és fegyvertan (Selmecbánya, 1908), az Erdőhasználat (I–II. Sopron, 1920–1921) és az Erdészeti kereskedelem (Sopron, 1930) című könyveket említjük. KENYERES, *Magyar életrajzi lexikon I.*, 1019. vö. CSÁKY, *Híres Selmecbányai Tanárok ...*, 102–103.

¹¹⁹ *Selmecbányai Hírlap* 26, 28. sz. (1916): 2.

¹²⁰ A felvételen többek között megjelent a selmeci cssz. Erdészeti Kutatóintézet igazgatója és több munkatársa, a selmeci Erdészeti Középiskola Igazgatója, a kassai botanikus kert képviselője, a zólyomi erdészeti főiskola dékánja, a prágai és a brnoi erdészeti főiskola professzorai, a Magas Tátra Nemzeti Park képviselője, a hradeki Magv. Intézet igazgatója, a selmeci tanács elnöke.

Mint író, az erdészeti irodalom minden ágában egyaránt nagy tudással, alaposággal, bámulatraméltó szorgalommal s ritka eredménnyel működött.

Az erdészeti irodalom egy-egy ágának alapos művelése egész embert, egész életet kíván egymagában is, ő minden ágát egyforma alaposággal művelte s mindenikben alapvető munkákkal gazdagította az erdészetet. Az erdészeti studiumoknak matematikával való kapcsolatát tanulmányozta s Ő volt Magyarországon az első, aki ezeket a studiumokat a tudomány magaslatára emelte. Munkássága korszakot alkotó s írói működésének gazdag eredményei a tudomány nyereségei maradnak mindenkor. Elérte, amit csak egy nagy szellem érhet el: Fekete Lajos neve a magyar erdészeti irodalomban fogalommá lett. Hosszú, szép, harmonikus és munkás életnek, azt hisszük, ez a legnagyobb jutalma. Legyen áldott emléke!”¹²¹

Fekete Lajos kinevezései és az azokat igazoló dokumentumok (SOE KKL 409-es fond)

Sorszám	Kiállító hatóság	Okmány száma	Kiállítás éve	Az okmány tartalma
1.	Kolozsvári m. k. Erdészeti és Tőügyi Igazgatóság	6 607/1996	1859	Erdész jelöltté ”Forstkandidat” való kinevezés.
2.		–	1860	Abrudfalvára az erdőgondnokságra történő áthelyezés.
3.		4 783/1 325	1862	Zalathnára az erdőgondnokságra történő áthelyezés.
4.		2 475/644	1865	Áthelyezés Kolozsmonostorra szolgálattétel végett.
5.		218/51	1865	Gyakornoki kinevezés, ugyanezen minőségben való feleskettetésről szóló bizonyítvány.
Sorszám	Kiállító hatóság	Okmány száma	Kiállítás éve	Az okmány tartalma
6.	Kolozsvári m. k. Erdészeti és Tőügyi Igazgatóság	2 222/590	1866	Megbízatus a kolozsmonostori erdőgondnokság vezetésével.
7.		4 891	1867	Felmentés a külső szolgálat alól és behívatus tanári szolgálatra Selmecebányára.
6.	M . K . H . B . S	497	1867	Napidíj utalványozás tanári állásban.

¹²¹ MÁGÓCSY-DIETZ Sándor, *Fekete Lajos emlékezete...*, 24.

7.		659	1869	Ideiglenes erdösszé való kinevezés tanári teendőkkel.
8.		256	1871	Rendkívüli akadémiai tanárrá való kinevezés VII. rangosztályban 1 000 frt. évi fizetéssel.
9.		421	1873	Rendkívüli akadémiai tanár 1 200 frt. évi fizetéssel.
10.		61	1878	II. osztályú rendkívüli akadémiai tanári kinevezés VII. rangosztályba sorolva 1 500 frt. évi fizetéssel.
11.	Földművelés- Ipar- és Kereskedelemügyi m. k. Minister	35 999	1881	Erdőtanácsosi cím adományozása.
12.	Földművelés- Ipar- és Kereskedelemügyi m. k. Minister	18	1889	Kinevezés a VI. rangosztályba 2 000 frt. fizetéssel.
13.	M. Kir. Bányászati és Erdészeti Academia Igazgatósága	18	1891	Kinevezés I. osztályú rendes akadémiai tanárrá.
14.	Földművelés- Ipar- és Kereskedelemügyi m. k. Minister	52 832	1894	Kinevezés az erdőrendezéstani tanszék tanárává 2 500 frt. fizetéssel.
15.	M. Kir. Bányászati és Erdészeti Academia Igazgatósága	207	1894	Bizonyítvány arról, hogy 1867/68. tanévtől rendkívüli tanárrá való kinevezéséig tanári teendőket végzett, folyamatosan rendes előadásokat tartott.
Sorszám	Kiállító hatóság	Okmány száma	Kiállítás éve	Az okmány tartalma
16.	M. Kir. Bányászati és Erdészeti Academia Igazgatósága	1 1134	1897	Értesítés az 1897/1898. évi akadémiai igazgatói kinevezésről 500 frt. tiszteletdíj utalvány kiegészítéssel.
17.	M. Kir. Bányászati és Erdészeti Academia Igazgatósága	15	1898	Értesítés az 1898/1899. évi akadémiai igazgatói kinevezésről 500 frt. tiszteletdíj utalvány kiegészítéssel.

18.		30	1899	Értesítés az 1899/1900. évi akadémiai igazgatói kinevezésről 500 frt. tiszteletdíj utalvány kiegészítéssel.
19.		602	1899	Fizetésemelés 2 750 frt.
20.	Selmecbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola Rektora	162	1904	Az 1904. évi 366. sz. törvény által biztosított 6 000 kr. fizetés mellé a nyugdíjba beszámítandó 1 200 kr. működési pótlék engedélyezése.
21.	Selmecbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola Rektora	1 715	1906	Az 1906. évi IX. törvény értelmében évi 8 000 korona fizetést állapítottak meg.
22.	M. kir. Földművelésügyi Minister	8 367/eln.- I/A.-3.	1906	Értesítés 7 200 korona nyugdíj megállapításáról és annak 1906. év. október hó 1-től való kiutalványozásáról.
23.	Selmecbányai M. Kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola Rektora	280	1907	Nyugdíja 7 200 kr. helyett 8 000 kr.-val került megállapításra.